

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 29.

Fredagen den 19 mars.

Kl. 1/27 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos hvar för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

angående reglering af löneförhållandena m. m. vid kontroll- och justeringsstyrelsen;

angående reglering af löneförhållandena m. m. vid mynt- och kontrollverken;

angående ersättning till Malmö stad för vissa delar af den till Malmö hospital anslagna, men till statsverket indragna tionde från jordar inom stadens område; och

angående upplåtelse af tomtplats för bostad åt maskinisten vid vattenledningsverket i Trollhättan.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af de på kammarens bord liggande motionerna hänvisades herrar *Bogrens* och *Ottos* motion, n:o 212, till särskilda utskottet n:o 1 samt herr *Åkerlunds* motion, n:o 213, till lagutskottet.

§ 4.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande n:o 9.

§ 5.

Vidare föredrogs statsutskottets memorial n:o 45, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut med afseende å Kungl. Maj:ts framställning om anslag för anläggning af en reparationsverkstad

vid Notviken; och blef den i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 6.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtanden n:is 46 och 47 blefvo ånyo lagda på bordet.

§ 7.

Bevillningsutskottets memorial n:o 14, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 9, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa bestämmelser rörande gränstrafiken mellan Sverige och Norge, dels ock en i ämnet väckt motion, föredrogs härpå; och godkände kammaren den i memorialet föreslagna voteringspropositionen.

§ 8.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial n:o 15, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar af bevillningsutskottets betänkande n:o 10, i anledning af väckta motioner angående ändringar i gällande brännvinsförsäljningsförordning.

§ 9.

Bevillningsutskottets betänkande n:o 16 och lagutskottets utlåtande n:o 28, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 10.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landtförsvarsdepartementet.

*Angående
anslaget till
generalstaben.*

Punkten 1, angående anslaget till generalstaben.

Mom. a) och b).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. c) föredrogs häruppå; och yttrade därvid

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Utskottet har här föreslagit den förändring i staten för krigsarkivariern, som nu inför kammaren framlagts, men för min del har jag funnit, att motiven härför borde något kompletteras. Jag skall därför be att få framställa ett yrkande på ett litet tillägg till de motiv, som finnas framställda på sid. 2. Det är nämligen icke tillräckligt tydligt uttaladt, att det pensionsbelopp, som utskottet afser, skulle

tillkomma krigsarkivarie efter den nu antagna lagen och staten, hvarför en utfyllning här bör äga rum. Det heter nämligen på sid. 2: »Utskottet har dock icke velat låta denna synpunkt vara afgörande vid löneförmånernas fastställande, utan håller fastmera före, att utväg framdeles må kunna beredas för pensionens bestämmande till lämpligt belopp.» Efter detta ville jag föreslå insättandet af orden: »helst i likhet med hvad för andra gradens tjänstemän är bestämdt.» Genom detta skulle det bli tydligt uttaladt, att denne tjänsteman, som är likställd med andra gradens tjänstemän, äfven skulle få sådan pension, som tillkommer tjänsteman af andra graden, hvilket han eljest icke skulle få. Det har berättats mig, att Första Kammaren också beslutit göra detta lilla tillägg i motiveringen.

*Angående
anslaget till
generalstabem.*

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan samt godkände motiveringen med det af herr Persson i Stallerhult föreslagna tillägget.

Mom. d) och e).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4, angående anslaget till aflöning och rekrytering m. m.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

Uti punkt 4 af denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, med godkännande af de vid statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 12 januari innevarande år fogade förslag till nya stater för truppförband af infanteriet, kavalleriet, artilleriet och trängen samt för fast anställda officerare och underofficerare med vederlikar samt betjänte vid fortifikationen och för den fast anställda manskapsstyrkan vid Bodens ingenjörkår, höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,954,400 kronor, med 66,768 kronor till 18,021,168 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte med godkännande af det vid ofvannämnda statsrådsprotokoll fogade förslag till nya stater för truppförband af infanteriet, kavalleriet, artilleriet och trängen samt för fast anställda officerare och underofficerare med vederlikar samt betjänte vid fortifikationen och för den fast anställda manskapsstyrkan vid Bodens ingenjörkår (bil. 5—53 vid nämnda protokoll), höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,954,400 kronor, med 21,768 kronor till 17,976,168 kronor.

Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.

(Forts.)

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Olsson* i Fläsbro, *Thorsson*, *Wiklund*, *Sjö*, *Starbäck*, *Berg* i Stockholm, *Wallentin*, *Nilson* i Örebro och *Christiernson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte, med godkännande af det vid statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 12 januari 1909 fogade förslag till nya stater för truppförband af infanteriet, kavalleriet, artilleriet och trängen samt för fast anställda officerare och underofficerare med vederlikar samt betjante vid fortifikationen och för den fast anställda manskapsstyrkan vid Bodens ingenjörkår (bil. 5—53 vid nämnda protokoll), minska anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 17,954,400 kronor, med 33,232 kronor till 17,921,168 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr *Thorsson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vid denna punkt ha nio af denna kammares ledamöter reserverat sig mot den här ifrågasatta höjningen af aflöningen till officerare och underofficerare vid Bodens fästning eller rättare sagdt vid de regementen, som äro förlagda i Boden.

När man ser på Kungl. Maj:ts motivering för begäran om denna löneförhöjning, så finner man däraf, att Kungl. Maj:t eller rättare sagdt de förberedande myndigheterna, om man undantager officerarne själfva, som uttalat sina önskemål i frågan, hufvudsakligen stödt åskandet på högre aflöning därpå, att det skulle vara säregna förhållanden, som äro rådande för den personal, hvilken är kommenderad till Boden.

Det må ju erkännas, att, i enlighet med de sträfvanden man nu utgår ifrån, nämligen, att allt hvad militärer heter skall förläggas helst till hufvudstaden eller åtminstone till städerna, för de militärer, som blifva beordrade att ha sin tjänstgöring vid Boden, tillvaron i vissa fall kanske icke kan bli lika trefflig som den exempelvis kan vara i hufvudstaden. Men detta förhållande synes mig icke i och för sig vara tillräckligt vägande för att nu bevilja den af Kungl. Maj:t begärda ökningen. Utskottets ledamöter ha i så måtto varit eniga, att de icke kunnat följa Kungl. Maj:t uti dess förslag om höjningen, sådan som den ursprungligen är framställd. Kungl. Maj:t har åskat, att till öfversten och kommandanten skulle utbetalas ett lönetillägg af 1,000 kronor, och sedan skulle beloppet falla, så att detsamma slutligen, när man kommer till sergeant, fixeras till 300 kronor. Kungl. Maj:t har följt den gamla välkända regeln, att »den, som mycket hafver, honom skall också mycket gifvet varda, och den, som litet hafver, honom skall varda gifvet så litet som möjligt». Jag får ett stöd för denna min uppfattning om den kristliga åskådning, som gjort sig gällande hos Kungl. Maj:t, när jag läser något längre fram i

Kungl. Maj:ts proposition, där det gäller en annan kår, som också är hänvisad att ha sin existens från sin tjänstgöring vid denna »säregna» plats.

På sid. 96 och 98 uti den kungl. propositionen är också utveckladt behovet af löneökning för en annan grupp tjänstemän vid Boden, nämligen polispersonalen. Dessas årsaflöning har hittills utgått med 1,000 kronor för konstapel och 1,200 kr. för öfverkonstapel. Nu har äfven från dessa gjorts framställning att få lönen ökad för öfverkonstapel till 1,800 kronor och för konstapel till 1,500 kronor. Emellertid har Kungl. Maj:t ansett, att denna löneökning icke vore *nödvändig för dessa personers existens*, utan Kungl. Maj:t har slutat med ett förslag till aflöning för öfverkonstapel med 1,600 kronor och för konstapel med 1,300 kronor. När man läser Kungl. Maj:ts motivering för dessa polislöner och ställer den i samband med motiveringen för behovet af löneökning för den personal, som har, förutom bostadsersättning, från 1,600 kronor upp till 9,000 kronor, synes det mig, att Kungl. Maj:t själf motiverat vårt afslagsyrkande. Det är åtminstone för mig omöjligt att ge löneökning till officerare och underofficerare, då Kungl. Maj:t anser, att polispersonalen, som har mycket mindre lön, än ifrågavarande personer, fortfarande skola utföra sitt uppdrag å denna säregna ort för mycket blygsamma löner, ja så blygsamma, att Kungl. Maj:t anser en konstapel kunna lefva på samma belopp som anses nödvändigt som *lönefyllnad för chefen*.

Nu säges visserligen af dem, som äro stationerade där, att det är mycket kallt däruppe. Ja, det medger jag, och de få nog också skaffa sig skinnkläder och öfrig utrustning för klimatet. Men jag är öfvertygad om, att en officersfamilj i Boden reder sig lika bra på sin lön där, som om den vore bosatt i hufvudstaden. Löneförhöjningen har visserligen af officerarne motiverats med, att de lefva öfver sina tillgångar. En major lefver, enligt sin egen beräkning, upp 942 kronor 60 öre mer än hvad aflöningen gifver honom — om han har någon annan inkomst vet jag icke — för en kapten af första klassen är motsvarande siffra 497 kronor 64 öre och slutligen för en kapten af andra klassen 1,015 kronor 68 öre. Äfven om Riksdagen nu skulle följa statsutskottet, så blefve det på det viset, att dessa herrar fortfarande komme att lefva upp mer än de få i inkomst, ty, äfven med den löneökning som statsutskottet förordar, skulle en major komma att lefva upp 642 kronor 60 öre, kapten af första klass 197 kronor och kapten af andra klass 715 kronor 68 öre mer än de förtjäna. Då är det mycket klenst beställt med hjälpen, om statsutskottets yrkande skulle bifallas.

Men denna fråga har naturligtvis andra konsekvenser med sig. Samtidigt som man nu går in på att till dessa personer, som äro bosatta i Boden, ge en sådan löneökning, utbryter man

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)

den ur sammanhanget i en stat. Hvad följer däraf? Jo, naturligtvis kommer man från alla andra tjänstemannagrupper och fordrar, att konsekvenserna skola tagas, och redan vid denna riksdag ha motioner framburits med kraf på tillfällig löneförbättring för elementarlärare i Luleå, stödd just på Kungl. Maj:ts framställning vid denna hufvudtitel. Det är mycket svårt att veta, hvar detta egentligen skall sluta. Hittills har man ju i så fall följt vissa principer, nämligen att, när man gifvit 1,000 kronor till den störste löntagaren, så har man åtminstone gifvit någonting till den minsta, men det har man icke ansett sig behöfva göra här, ehuru väl man motiverat löneökningen därmed, att det är alldeles särskildt säregna förhållanden däruppe. Det finns ju i så fall en underbefälskår, hvilken väl är lika nödvändig att få rekryterad som underofficerskåren, men man har icke tänkt på att ge underbefälskåren någon ersättning. Nu kommer naturligtvis krigsministern att svara: nej, för dem behöfs det icke, då de ju ha mat och logis. Ja, om också icke de flesta officerarne ha förmån af fri bostad, så lära de väl snart få sådan, och för resten har Kungl. Maj:t icke byggt sin framställning på den saken, utan på de *säregna förhållanden, som råda däruppe*. Jag undrar, om icke dessa förhållanden göra sig gällande i lika hög grad för underbefälet som för officerarne och underofficerarne. Vid denna tillfälliga löneförbättring har man börjat i toppen och skurit af ett stycke längre ned på skalan och lämnat de *svagast ställda alldeles ur räkningen*. Detta är den mest afgörande synpunkten för mig och mitt afslagsyrkande härvidlag.

Jag skall icke längre uppehålla kammarens tid. Med stöd af hvad jag har tillåtit mig anföra, ber jag att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen i denna del af utskottets betänkande. I öfrigt har jag ingenting vidare att tillägga.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman! Det är ju sant, att man beträffande Boden kan säga, att en del af de förhållanden, som här blifvit återopade såsom motiv för en ökad aflöning däruppe, afven gäller andra orter än Boden, såsom t. ex. de höga skatterna, det hårda klimatet, det aflägsna läget, skolförhållandena o. s. v. Men lägger man alla dessa ogynnsamma omständigheter tillsammans, så tror jag, att man med skäl kan säga, att förhållandena där uppe i Boden äro alldeles säregna, de äro undantagsförhållanden, särskildt om man jämför förhållandena där uppe med förhållandena på andra orter, där trupper äro förlagda. Jag tror sålunda, att ur principiell synpunkt sedt skulle det icke innebära någon slags fara för att bevilja ett lönetillskott för personalen i Boden, och jag tror också, att de belopp, som enligt alla hittills gällande aflöningsprinciper äro föreslagna af Kungl. Maj:t, icke heller äro för höga.

Beträffande de högre posternas aflöning, så ha ännu högre belopp önskats, än hvad Kungl. Maj:ts förslag innebär, och det har således skett en afprutning i det ursprungliga förslaget.

Det viktigaste skälet för den ökade aflöning, som bör, enligt mitt förmenande, gifvas åt personalen i Boden, är de faktiska förhållanden, med hvilka man har haft att göra. Så har exempelvis inträffat, att icke mindre än fyra officerare, då de skolat kommenderas till Boden, tagit afsked, oaktadt de icke varit pensionsmässiga, och gång på gång har Kungl. Maj:t fått afslå ansökningar från officerare därstädes om transport till andra kårer. Jag vill bland annat frambålla en omständighet, som bidrager till svårigheterna att kunna draga sig fram däruppe för familjefäder. Barn, som icke blifvit acklimatiserade däruppe, måste nämligen skickas söder ut och uppfostras på annat håll, hvilket naturligtvis föranleder en ökning i utgifterna. Jag tror sålunda, att det finns fullt fog, speciellt med hänsyn till de faktiska förhållanden, som råda vid Boden, för att tillerkänna personalen därstädes ett särskildt lönetillägg.

Jag skulle sålunda lifligt önska, att Kungl. Maj:ts förslag i ämnet antoges, men därest detta icke kan ske, så vill jag utaf praktiska hänsyn uttrycka min tacksamhet äfven för ett bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Såvidt jag har mig bekant, hör det till undantagen, att partiella löneförbättringar sättas i fråga, utan att initiativ därtill utgår från dem, som äro föremål för desamma. Så har emellertid skett i detta fall. Denna fråga har nämligen uppkommit på det sätt, att tillförordnade kommandanten i Boden under hänvisning till därstädes rådande säregna förhållanden gjort framställning om medgifvande af rättighet för officerarne och underofficerarne i Boden att färdas å järnväg mot erläggande af befodringsafgift för truppbiljett. Icke ens denna framställning var, såvidt statsrådsprotokollet utvisar, föranledd af någon utaf Bodenofficerarne uttalad önskan. Arméförvaltningen tillstyrkte i sitt däröfver afgifna utlåtande endast delvis bifall till framställningen, men framhöll tillika, att med hänsyn till Bodens ödsliga läge m. m. ville arméförvaltningen ifrågasätta ett ortstillägg för officerarne däruppe. Detta utlåtande afgafs den 1 november 1907.

Först den 16 därpå följande februari, således efter det innehållet i nämnda utlåtande bort vara känt för officerarna i Boden, erhöll chefen för Karlsborgs-Bodens artilleriregemente en skrifvelse från samma regementes officerskår i Boden, i hvilken skrifvelse denna kår anhöll, att anslag måtte utverkas af Riksdagen för en löneförbättring åt dessa officerare. Det var sålunda först efter det arméförvaltningen gjort nyss omförmälda framställning, som dessa officerare ansågo nödigt att uttala sig i samma riktning.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.

(Forts.)

Officerskåren inom Norrbottens regemente har däremot icke vare sig före eller efter arméförvaltningens omförmälda framställning gjort någon hemställan i nu angifven riktning. Det är endast chefen för sistnämnda regemente, hvilken, sedan tillfälle gifvits honom att yttra sig i frågan, uttalat sig till förmån för en löneförbättring.

Jag har velat erinra herrarna härom, på det att vi alla må veta, att därest arméförvaltningen icke ifrågasatt detta ortstilllägg, hade förmodligen icke heller framkommit ett dylikt kraf från officerskåren i Boden. Men sedan arméförvaltningen gjort sin framställning, är det endast att förvåna sig öfver, att icke också officerarna vid Norrbottens regemente uttalat sig i samma riktning och således visat sig hylla den gamla satsen, att det ena goda icke förskjuter det andra.

Nu är frågan: Hvarför är denna löneförbättring nödvändig? Jo, sade herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, den betingas af de säregna förhållandena i Boden. Platsen är ödslig, de klimatiska förhållandena nödvändigöra större utgifter än på någon annan förläggningssort, och till följd däraf möta svårigheter att få befälspersonalen fulltalig. Jag vill icke bestrida, att detta till någon del är sant, men man kan väl icke enbart fördenskull införa ett nytt ortstilllägg. Herrarna veta alla mycket väl, att vi redan förut ha tillräckligt många sådana; vi ha dyrtidstilllägg, dyrorrtstilllägg, kallortstilllägg och Gud vete allt hvad de heta. Skulle denna framställning godkännas på de skäl, som herr statsrådet nyss anförde, skulle vi också få, så att säga, ett otreflighetsortstilllägg eller kanske rättare ett förvisningsortstilllägg. Dessutom skola herrarna komma ihåg, att om framställningen bifalles på sådana grunder, komma också utan tvifvel liknande framställningar att göras från många andra håll, ty vi må komma ihåg, att det icke blott är i Boden, som dylika säregna förhållanden råda, utan att vi äfven ha tjänstemän på många andra orter, som icke äro ett dugg bättre än Boden.

Nu tror jag emellertid icke, att hufvudskälet till framställningen är att söka i sistnämnda förhållande, utan det är säkerligen det, att man anser, att lifsförnödenheterna äro så dyra i Boden. Uttalanden af arméförvaltningen, vederbörande regementschef och officerskåren vid Karlsborg-Bodens regemente bekräfta detta. Samtliga dessa framhålla såsom skäl för framställningen de dyra lifsförnödenheterna, de höga hyreskostnaderna samt de dryga skatterna i Boden. Men då vill jag fråga: Finnes det icke andra förläggningssorter inom vårt land, som äro jämnställda med Boden i detta afseende? Svaret blir gifvetvis jakande, och särskildt gäller i fråga om de norrländska förläggningssorterna, såsom exempelvis Östersund och Umeå, att lefnadsomkostnaderna där äro mycket höga. Jämföra vi förhållandena i Boden och Stockholm, finna vi af den kungl. propositionen, att fotogen och

koks visserligen äro något billigare i Stockholm än i Boden, medan däremot veden är betydligt dyrare här än på den senare platsen.

Vid sådant förhållande synes det mig, att ett bifall till vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag ovillkorligen skall komma att leda till liknande framställningar från flera andra håll. Och dessa framställningar skola då så mycket mindre kunna af Riksdagen afslås, som för desamma, därom är jag öfvertygad, kunna anföras minst lika goda skäl som för det nu föreliggande förslaget. Då jag emellertid för min del icke vill vara med om att fatta ett beslut, som har sådana konsekvenser, och dessutom håller före, att Riksdagen endast i trängande fall bör vidtaga partiella förändringar i redan fastställda lönestater, skall jag för min del yrka afslag å såväl den kungl. propositionen som utskottets hemställan.

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Wiklund*, *Nilson* i Örebro, *Jonsson* i Gumboda, *Wallentin*, *Jansson* i Edsbacken och *Hedström*.

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Såsom de reservanter, hvilka här förut yttrat sig, redan framhållit, kommer ett bifall till den nu förevarande kungl. propositionen att medföra åtskilliga konsekvenser i form af liknande framställningar från andra håll. En af mig jämte ett par norrbottningar afgifven motion är också ett bevis därpå. Jag tror emellertid, att man icke kan afvisa denna fråga så lätt, som herr Olsson i Fläsbro sökte göra, då han tillät sig ett litet skämt och sade, att man här ville införa ett nytt ortstillägg, ett förvisningsortstillägg. Det gäller här, mina herrar, en princip af ganska stor innebörd, och äfven om förslaget nu afslås, så kommer dock denna fråga tillbaka gång på gång, till dess att den slutligen får sin tillfredsställande lösning.

Det gäller här, huruvida statstjänare, som lefva af sitt arbete i statens tjänst och hvilka äro hänvisade att lefva under alldeles exceptionella förhållanden, som kräfva större kostnader för deras materiella existens och ställa större anspråk på deras själs- och kroppskrafter, deras vigör alltså, än hvad fallet är annorstädes, det gäller, säger jag, om dessa statstjänare verkligen äro förtjänta af något extra lönetillägg, ett ortstillägg. Ett sådant påkallas härvidlag icke allenast ur synpunkten af rättvisa mot statstjänare, utan jag vill säga, att det påkallas ännu mer af ett statsintresse, nämligen af önskemålet att på dylika platser få verkligen dugligt folk, personer, som icke rent af tvingas dit eller som måhända i många fall sakna nödig kompetens. Riksdagen har själf i flera fall slagit in på den väg, som här anvisas, sålunda ha vi kallortstillägg t. ex. för järnvägspersonalen i Norrland. Vi stå nu i begrepp att verkställa en allmän löne-

Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)

reglering för postpersonalen där uppe, och äfven där skall samma princip göras gällande.

Jag vill i likhet med herr Olsson i Fläsbro fästa mig vid de argument, som äro anförda af kommandanten för Bodens fästning, nämligen att lifsmedelsprisen där på platsen äro synnerligen höga, att skatterna äro stora och likaså hyrorna. Förhållandet kan ju vara enahanda på många andra orter, men Norrbotten erbjuder dock sådana säregna förhållanden, att de kunna sägas i och för sig varmt tala för ett bifall till en framställning af det slag, hvarom nu är fråga. Jag vill endast påpeka de klimatiska förhållandena, den stränga vinterkylan och det långa vintermörkret, som mer, än hvad någon sydlänning kan ana, inverkar deprimerande på sinnet och så småningom förlamande på arbetshågen och arbetslusten och spänstigheten i allmänhet. Jag vill äfven framhålla platsens aflägsna läge, som fördyrar samfärdseln med de sydligare delarna af landet, där sannolikt de allra flesta af de statstjänare, som vistas där uppe, ha sina hemtrakter, hvilka de tidt och ofta måste besöka för att kunna bevara kraft och friskhet i sin lifsgärning. Det är detta, som man enligt mitt förmenande framför allt måste taga i öfvervägande härvidlag.

Om jag icke nu i detta ögonblick är beredd att yrka bifall till framställningen i fråga, beror detta på den omständigheten, att jag i reservanternas motivering kan läsa — om det också icke säges rent ut, står det dock att läsa mellan raderna — ett erkännande, att det verkligen är en betydelsefull principiell fråga, som det här gäller, men att denna fråga icke skall tagas lösryckt för sig, utan behandlas i hela sin vidd, således ur synpunkten af önskemålet, att alla statstjänare icke endast officerare och underofficerare, utan äfven underbefäl och öfriga, som ha civil anställning i statens tjänst däruppe och hvilka icke kommit i åtnjutande af något dyrtidstillägg eller kallortstillägg eller dylikt, så småningom erhålla ett sådant tillägg, som gör lifvet för dem dragligt och uppmuntrar dem i deras ganska hårda och karga tillvaro däruppe i dessa aflägsna delar af vårt land.

Jag har för närvarande icke något yrkande att framställa.

Herr Persson i Stallerhult. Herr talman! Då jag tillhört utskottets majoritet, anser jag mig böra säga några ord till försvaret för utskottets förslag. Herrarne torde erinra sig, att jag ständigt satt mig emot införandet af nya principer i afseende på lönesatser, men den princip, som här diskuteras, har år efter år godkänts af Riksdagen, och då är frågan, om man just nu skall säga stopp, när det gäller att på detta område göra ett sådant undantag, som här ifrågasättes. Jag har då tänkt mig, att det icke går an att förvägra här ifrågavarande tjänstemän att komma i åtnjutande af förmåner, som beredas andra statstjänare, hvilka

ha sin verksamhet förlagd till denna aflägsna landsända. Jag vill i detta hänseende påpeka, att i den nyligen fastställda staten för järnvägarne finnas tre slags lönetillägg för dem, som tjäna å statsbanan på linjen Luleå—Riksgränsen och hvilka samtliga erhålla 120 kronors lönetillägg på hela linjen, och vidare finnes det ett kallortstillägg för en del af linjen. Dessutom ha de ett s. k. hyresbidrag, som utgår med den näst högsta procenten eller 20—40 procent.

Under sådana förhållanden kan jag icke se annat än att Riksdagen godkänt principen på detta område, och det utan ett ord till klander, ty man ansåg det vara klart, att dessa tjänstemän borde ha denna löneförmån framför andra, som tjänade vid denna institution på öfriga platser i landet.

I fjol fastställde Riksdagen en lönestat för länsstyrelserna, och då fingo landssekreteraren och landskamreraren i Umeå 300 kr. mera än i öfriga länsstyrelser. Länsnotarien därstädes erhöll 150 kr., kanslisterna 100 kr. och vaktmästarne 75 kr. mera än på andra platser. I den proposition, som låg före i fjol angående landsstaten hade föreslagits en motsvarande olikhet i afseende på löneförmånerna för kronofogdar, häradsskrifvare och länsmän, och detta är äfven förhållandet med det förslag, som nu är under utarbetande. För dessa kronofogdar, häradsskrifvare och länsmän i Norrbottens län är föreslaget ett lönetillägg på 200 kr. mera än för samma tjänstemän i öfriga län. I den i fjol godkända skogsstaten gör sig samma princip gällande. Sålunda äro exempelvis de jägmästare, som äro placerade med sin tjänstgöring i Norrbottens län, i afseende på löneförmåner bättre ställda än sina kolleger på andra platser.

Af det nu anförda framgår, att principen är godtagen, och det är nu fråga, om man skall ställa sig afvisande i detta fall, när det gäller militärerna. Jag kan för min del icke gilla ett sådant förfaringssätt, trots det att många kanske anse hela militärväsendet onödigt. Men så länge institutionen finnes, böra väl dess tjänstemän tillgodonjuta samma förmåner, som tillkomma andra.

Man kan då fråga, hvilka konsekvenser detta skulle medföra med hänsyn till andra lönestater. Ja, jag vet icke, hvilka stater det skulle inverka på. Jag tager emellertid för gifvet, att skolstaten, som fastställdes år 1904, icke kan anses fullt tidsenlig länge, utan åter behöfver ändras, och då håller jag före i likhet med hvad en föregående talare antydtt, att de lärare, som äro placerade i de norrländska städerna, skola få mera än sina kamrater. Detta är ju emellertid en fråga, som icke nu föreligger, och de lönestater, som återstå, kunna icke vara så ofantligt många.

Det har framhållits af en föregående talare, att de här ifrågavarande statstjänarne själfva icke begärt att komma i åtnjutande af större förmåner. Men det säges ju alltid, att ar-

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrutering
m. m.
(Forts.)*

Angående
anslaget till
afstämning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)

betsgifvaren-staten har att tillgodose sina tjänare så, att de skola slippa att tigga sig till sina löner, och att staten bör taga första steget. Detta har nu här skett, men äfven det har föranledt klander. Jag tycker emellertid för min del, att det är ett mycket vackert drag af en arbetsgifvare, om han tillmötesgår sina arbetares kraf. Och jag anser, att med den begränsning af beloppet, som utskottet här föreslagit, då det nedsatt detsamma till 300 kr. för en officer och 200 kr. för en underofficer, detta icke är så högt tilltaget, åtminstone ej högre än på åtskilliga andra områden, såsom jag nyss nämnt. Och ser man för öfrigt efter, hur en sergeant af andra klassen har det ställt i afseende på löneförhöjningar, hvilket framgår af liggaren till fjärde hufvudtiteln för år 1909, finner man, att han har 1,335 kr. Man kan sålunda ej befara, att han får för mycket, om han nu här erhåller 1,535 kr., såsom utskottet föreslagit.

Med hvad jag nu anfört har jag velat framhålla, det utskottet haft goda skäl för sin hemställan under denna punkt, och ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till dess förslag.

Häruti instämde herrar *Vahlquist* och *Jansson* i Djursåtra.

Herr Nilson i Örebro. Herr talman! Jag vill gentemot den senaste ärade talaren påpeka, att det väl ändå är en viss skillnad på, om man vid de tillfällen, då en lönestat i sin helhet fastställs, efter en ingående pröfning kommer till den uppfattningen, att det på vissa orter bör tillkomma ett s. k. ortstillägg, och om man i en i öfrigt fixt gällande stat för en viss plats inför ett sådant ortstillägg. Jag kan för min del således icke instämma däri att på detta område principen skulle vara godkänd och fastslagen, och jag vill därjämte erinra om att, såsom den ärade talaren själf anförde, ortstillägget inom landsstaten och skogsstaten gällde för samtliga de fyra norrländska länen. Men så är det ingalunda meningen, att förhållandet skulle bli här. Om det emellertid vid en undersökning befunnes, att inom alla dessa norrländska län förhållandena äro sådana, att ett ortstillägg är af behovet påkalladt, synes det mig, att detta borde utsträckas till allesammans. Ty därvidlag skall man väl icke göra något undantag.

De förnämsta skälen, som i statsverkspropositionen blifvit anförda för det ifrågasatta lönetillägget, har statsutskottet underkänt. Och det har i stället åberopat de säregna förhållandena i Boden. Utaf debatten här i dag har det framgått, att dessa skulle bestå i de klimatiska förhållandena och i ortens egenskap af att icke vara så tilltalande med afseende på vistelsen däruppe. Hvad angår de klimatiska förhållandena äro de emellertid sådana, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet tydligen ansett, att det icke går an att lägga dem som grundval för

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

det ifrågasatta lönetillägget. Han har å sid. 54 i statsrådsprotokollet bestämdt förklarad, att äfven andra garnisonsorter än Boden i klimatiskt hänseende äro mindre fördelaktiga eller med hänsyn till lefnadsomkostnaderna dyrare, utan att förhållandena i sin helhet äro sådana, att någon förhöjning i aflöningen kan anses motiverad för dit förlagda garnisoner.

Så har det äfven sagts, att orten är sådan, att den måste betraktas som synnerligen tråkig. Och det anfördes i debatten i Första Kammaren af statsutskottets ärade ordförande, att lönetillägget kunde karakteriseras som ett »tråkighetsortstillägg», och den ärade talare på skaraborgsbänken, som nyss hade ordet, förklarade sig hysa samma uppfattning. Nå, hvad säger kommandanten i Boden om saken? Jo, han säger sig ingalunda vilja utmåla Boden som en afskräckande garnisonsort, utan tager bestämdt afstånd från hvarje svartmålning i detta afseende. Tjänstgöringen därstädes erbjöde ett synnerligt intresse samt präglades af djupt allvar och stark ansvarsmedvetenhet.

Det förefaller mig verkligen, som om det med sådana uttalanden skall vara synnerligen svårt att gå med på ens hvad statsutskottet här föreslagit. Nu ha vi från statsrådsbänken hört, hurusom fyra officerare begärt afsked, därför att de skulle bli kommenderade till Boden. Jag får säga, att det är beklagligt, att så förhåller sig, men icke får den omständigheten inverka på Riksdagen, så att därför, att fyra officerare vänta att bli kommenderade till en ort, dit de icke vilja komma, och för den skull begära afsked, vi skulle bevilja detta lönetillägg. Må vi besinna, hvilka konsekvenser detta skulle medföra.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka afslag å statsutskottets hemställan i denna del.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag förmodar, att jag knappast är den ende här i kammaren, som nyss med någon förvåning åhörde min ärade statsutskottskamrats anförande. Det är väl första gången han nästan gifvit på hand, att en år 1904 fastställd lönereglering för en stor stat, elementarlärarestaten, redan skulle vara så pass föråldrad, att man när som helst kunde vänta ett nytt förslag till densammans omreglering, och det lät, som om han för sin del skulle försvara ett dylikt förslag. Det torde vara många medlemmar af lärarekåren, som med mig med glädje taga fasta på detta yttrande från talaren på västgötabänken.

Jag kan för min del icke underlåta att känna förvåning, för så vidt utskottsmajoriteten delar herr Carl Perssons mening, öfver att, då denna fråga var före i utskottet och jag påvisade en motion, som föreligger till besvarande på den nyss inkomna åttonde hufvudtiteln, angående elementarlärarne i Luleå och Piteå, således i Norrbottens län, ingen röst höjdes till sympati för den

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

motionens innebörd och att icke heller, när åttonde hufvudtiteln debatterades i statsutskottet — jag tror då, att herr Carl Persson var frånvarande — någon sympati visade sig för de kraf, som framställdes från elementarlärarne. Detta är i alla fall rätt märkvärdigt och tyder på, att det ligger ett rent militärt intresse bakom det hela. Jag träffade häromdagen rektorn vid elementarläroverket i Luleå, och han förklarade, att det ganska snart icke skulle finnas någon ordinarie lektor vid detta läroverk. Men jag kan ju förstå, att det är en försvarsfråga af helt och hållet underordnad betydelse emot denna angående Boden.

Men dessutom är det ju alldeles gifvet, att konsekvenserna ingalunda äro så ofarliga som herr Carl Persson sökte göra gällande. Om jag icke misstager mig, har Riksdagen med afseende på landsstaten beviljat ett norrtostillägg eller hvad det nu kallas för de fyra nordliga länen. Förslaget till landtmäteristat innehåller likaledes sådana lönetillägg för alla dessa län. Skulle man icke kunna tänka sig, att de i de nordliga länen förlagda garnisonerna ville ha ett sådant tillägg och hvarför då blott officerarne och befälet? Flere talare ha pekat på denna sak, och låt oss komma ihåg, mina herrar, att vi vid hvarje Riksdag hafva att handlägga förslag om ökad dagaflöning åt värnpliktige. Men om vi åt en bestämd garnisons befäl gifva ökad aflöning, ligger väl också den konsekvensen ganska nära, att manskapet på denna plats vill ha sitt med.

Dessa förhållanden äro verkligen för mig bestämmande. De säregna förhållanden, som det talats om, hafva i själfva verket inskränkt sig till en uppgift om, att det är så svårt för barnen att aklimatisera sig däruppe. Ja, jag har hört detta först i statsutskottet och nu från statsrådsbänken; jag har också hört det från en bekymrad farfar, hvars barnbarn där uppe varit mycket sjukliga, men jag ber att för herrarna få påpeka, att detta är första gången ett sådant moment kommit fram såsom skäl för aflöningsförhöjning. Om vi skola lägga en sådan syn på saken, skola vi minsann också komma ihåg detta, när det gäller de allra minsta löntagarna, ty det torde där i mångfaldiga afseenden ofta nog vara svårt att få barnen på såväl fysiskt som andligt sätt uppfosttrade till dugande medborgare. Jag tror verkligen icke, att ett eller annat fall i detta afseende kan vara bestämmande för en så principiell fråga som denna.

Jag kan icke undertrycka en reflexion, när vi ha Bodenförhållandena på tal här i kammaren, att Bodenfrågan blifvit Riksdagens sorgebarn. Om herrarna ville eriura sig från första debatten om Boden — jag tillhörde då ej Riksdagen — hvilken kastade en genklang långt ut öfver landet, hur det då stod till, skulle herrarna nog dra sig åtskilligt till minnes. Det gick då mångahanda rykten om, att den sakkunnigaste meningen om denna fästning undertrycktes. Stämningen var då så upphetsad

rundt om i landet, att det gick så långt, att om man vågade be-
tvifla ur strategisk och militär synpunkt, i detta afseende likställd
med fosterländsk synpunkt, att denna fästning verkligen borde
byggas, så blef man benämnd fosterlandsförrädare. Och det är
ett faktum — det vågar jag bestämdt påstå — att många, ganska
högt uppsatta militärens mening med afseende å denna fästning
då undertrycktes; den kom ej till offentligheten.

Jag kan icke, herr talman, det är mig alldeles omöjligt,
underlåta att, när denna Bodenfästning åter är uppe, och med
tanke på de förhållanden, som rådde, då den först beslöts, sam-
manbinda detta med den debatt, som hölls häromdagen i denna
kammare angående den — jag tillåter mig använda detta ord —
militaristiska syn, regeringen lagt på militära förhållanden. Det
är fortfarande, synes det mig, på det sättet, att meningar från
vissa organisationer inom armén skall undertryckas och ej få
komma fram ens på det mest lojala och hittills i Riksdagen
praktiserade sätt. Att man under sådana omständigheter öfver
hufvud taget ej kan hysa entusiastiska känslor för anslag, som
behandlas under denna hufvudtitel, torde väl icke förefalla her-
rarna synnerligen märkvärdigt.

Men det är icke nog med detta. Tiden är sannerligen full
af de mest underliga rykten och öfverraskningar, och när man
öppnar sin morgontidning, kan man vara öfvertygad om att få
se ett och annat, som kommer en att känna sig både häpen och
bekymrad. Här påstods under den gångna debatten, att det var
si och så bestämdt med hvad som kunde vara vederhäftiga upp-
gifter från ena eller andra hållet, och det nämndes, att det var
underligt ställdt med disciplinen inom armén. Detta förnekades,
och det har i dag förnekats af en högt uppsatt militär, som i
Dagens Nyheter med sitt namn undertecknat en skrifvelse i
saken. Men det upplyses, och det är till full evidens ådagalagd,
att den generalorder, som af herr krigsministern utfärdats an-
gående 46 §, af fem af cheferna för de sju inom hufvudstaden
varande regementena eller kårerna ännu i förgår ej upplästs för
deras regementen. Den ene af dessa fem chefer uppläste den
först efter interpellationsdebattens slut. Hvarför han väntade
till dess, är för mig omöjligt att begripa, ty en order, gifven af
chefen för landtförsvarsdepartementet, är väl en order, som skall
åtlydas, oafsedt en interpellationsdebatts utgång. Man kan ej
undertrycka den reflexionen, att det, att vänta tills Riksdagen
sagt sitt ord i saken, smakar något af frihetstid, och det tror jag
äfven att Riksdagen undanber sig. De fyra återstående regements-
cheferna lära ännu icke hafva öfverlämnat ordern till sina under-
lydande. Herr talman, detta är vid sidan af saken, men jag har
ej kunnat underlåta att här vidröra dessa förhållanden, ty det är
tydligt, att så länge sådana förhållanden äro rådande i militära
afseenden, blir det svårare och svårare för Riksdagens Andra

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

Angående
anslaget till
aflönning och
rekrytering
m. m.

Kammare att med jämnmod och utan vidare bifalla de olika anslagskrafven under fjärde hufvudtiteln.

Jag ber på grund af hvad jag anfört få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

(Forts.)

Herr Thorsson: Herr talman! Jag skall med ett par ord beröra herr statsrådets och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande, när han säger, att det egentligen icke var de dyra förhållandena, som voro afgörande, utan tvärtom framhöll, att det var tråkigheten däruppe, som gjorde det svårt att rekrytera officerskåren. Jag får då ett nytt exempel till alla de andra, som finnas, att Boden väl i all framtid blir vårt sorgebarn. Häromdagen sades det i en debatt om platsen för en järnvägsverkstad, att, när en molntapp visar sig på himlen, man får säga till folket däruppe i Boden: »Packa er i väg, nu kunna vi icke försörja er längre.» Jag yttrade då, att det vore rimligare att börja med att »packa» ned såväl befäl däruppe som manskap och skicka dem till civiliserade trakter. Emellertid förefaller det mig som arbetare besynnerligt att höra en sådan motivering för den begärda lönehöjningen, som att exempelvis vissa familjers barn ej kunna tåla vid klimatet, och att det skulle vara anledning till att vi skulle gifva dem begärda löneförhöjningen. Mina herrar, hur skall det komma att ta sig ut, när vi få millionverkstaden däruppe, till hvilken vi måste exportera folk från de södra delarna af landet. Kunna vi då taga detta som intäkt för, att de arbetarebarn, som äro svaga och sjuka, kunna vi skicka till läkarne för att af dem undersökas, och när de sedan säga, att barnen ej kunna tåla klimatet, arbetarne skulle kunna göra anspråk på någon slags löneökning. Jag tror ej, att herrarna vilja taga konsekvenserna i detta fall, och när man ej vill taga dem i *detta fall, där principen har absolut större bärighet* än i nu ifrågavarande fall, förstår jag icke, att man för detta undantagsförhållande skulle bevilja en sådan löneökning, som här är ifrågasatt.

Jag begärde egentligen ordet för att göra en liten anmärkning till herr Carl Perssons i Stallerhult yttrande, i hvilket han framhöll, att principen är redan fastslagen i fråga om lönetillägg för vissa tjänstemän i de norra delarna af landet, och det medger jag vara rätt; men jag vill icke på villkor gå in på, att man vid bestämmandet af dessa lönetillägg följt den princip, som varit gällande vid de öfriga löneregleringarna. Ty där har man åtminstone gifvit de sämst ställda något med, när man gifvit de bäst ställda stora anslag. Här däremot har man helt enkelt klippt af denna princip, där den egentligen har någon bärighet och framför allt borde tillämpas, jag menar för de svagast aflönade. Polis-konstaplarna äro väl också människor, men man anser, att en sådan konstapel i Boden kan nöja sig med 1,000 kronor. Då så skett, kan jag ej vara med på att ge ett lönetillägg ens åt de

lägst aflönade af den grupp, hvarom nu är fråga, som ha 1,790 kronors inkomst. En sergeant af andra klassen, som i regel ej grundat familj, har 1,510 kronor i lön, 180 kronor i inkvarteringspengar och 100 kronor i vedbrandsersättning. Inga inkvarteringspengar, ingen vedbrandsersättning lämnas poliserna, utan de få 1,000 kronor hvar, och på det skola de lefva och existera. T. o. m. har statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet ansett det vara så tillräckligt med dessa 1,000 kronor, att han afstyrkt hvad de begärt, nämligen att föreslagna löneökningen skulle komma dem till del äfven för 1909. Hvad skäl har herr statsrådet haft för att afstyrka detta förslag? Jo, skälet är, att dessa människor ej äro anställda på fast stat; därför att de ej äro ordinarie, behöfva de ej detta nu begärda tillfälliga lönetillägg. Om jag går in i en handelsbutik och skall köpa ett kilogram socker eller ett kilogram bröd, är det någon, som då frågar mig, om jag är anställd på ordinarie stat eller extra stat. Jag får väl betala lika mycket både för socker och bröd oberoende af mitt förhållande till min arbetsgifvare och, då detta förhållande är rådande, synes mig krigsministern stå på en mycket svag grund, när han begärt lönetillökning åt de bäst aflönade och motar de svagast aflönade. Det är ur den synpunkten, jag för min del icke kan vara med på det förslaget. Därmed har jag ej sagt, att om vi kunna åstadkomma för alla dessa olika lönegrupper, för alla dessa olika funktionärer, en aflöningskala afpassad efter orts- och lefnadsförhållandena, jag icke skulle vara med på att taga upp detta till allvarlig pröfning. Jag får säga, att när herr Carl Persson sade, att vi tillämpat den principen på järnvägen, så är detta riktigt, men det är den skillnaden, att dyrortstillägget utgår icke till några andra vid järnvägen än dem, som hafva under 1,500 kronors inkomst. Kallortstillägget däremot utgår till samtliga vid järnvägen anställda personer, som befinna sig på en viss plats, men då utgår det till stationsinspektoren med precis samma belopp 120 kronor om året, som utgår till stationskarlen. Här däremot har man ansett sig böra följa den principen, att officeren skall ha 300 kronor i tillägg, men underofficeren blott 200. Huru mycket man efter denna skala kan gifva korpralen, det vet jag ej, men man kan kanske göra sig en föreställning därom.

I fråga om hyresbidragen vill jag erinra därom, att i järnvägsstaten hyresbidragen gå ut med 40 procent i hufvudstaden, 30 procent i det *tråkiga Boden* och 35 procent i det *billiga Luleå*, dit man ville förlägga den häromdagen omdebatterade järnvägsverkstaden. Jag vill härmed hafva sagdt, att man vid upprättande af järnvägsstaten utgått från det förhållandet, att hufvudstaden är i fråga om bostadsförhållanden och andra omständigheter lika dyr eller dyrare än Boden. Jag tror, att man i detta fall kan med mycket godt samvete ställa sig på reservanternas ståndpunkt. Hade statsrådet börjat med poliser och korpraler och tagit med

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

(Forts.)

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.*

till och med sergeanter och fanjunkare, då hade man verkligen kunnat börja tänka på en sådan reglering, men att börja med kommandanten och sluta med sergeanten, det kan jag icke på något sätt vara med om.

(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Jag har redan förra gången jag yttrade mig framhållit, att det var de *sammanlagda* omständigheterna uppe i Boden som hade föranlett Kungl. Maj:t att, på ifriga framställningar därifrån, yrka på en förbättring i aflöningen; och jag kan icke komma ifrån den uppfattningen, att, lägger man tillsammans alla de förhållanden, som motivera en förhöjning af aflöningarna däruppe, så kan icke någon annan ort jämföras med Boden.

Här har talats om, att man icke har föreslagit ett särskildt aflöningstillägg för underbefälet af manskapet, d. v. s. korpralerna. Ja, icke har jag för min personliga del något emot den saken. Men vi få ju komma ihåg, att dels tjänstgöra korpralerna endast ett par tre år däruppe, medan underofficerare och officerare äro där mycket längre, somliga hela sin tjänstetid, dels hafva korpraler och manskap allting in natura, hvarför det ju är kronan, som får vidkännas den ökade kostnad, som föranledes af deras vistelse i Boden, i det att kronan får betala mera för proviant, mera för kläder o. s. v. Jag tror därför, att det finnes fog för att man stannat vid sergeanterna.

Beträffande polisen veta vi ju, att förlidet år höjdes aflöningen för polisen i Boden ganska betydligt; och det är af denna anledning, som jag ansett, att man icke gärna nu, ett år därefter, skulle kunna komma till Riksdagen och säga: »Vi få ovillkorligen höja aflöningen för polisen redan i år.» Att beloppen för polisens aflöning hafva bestämts till de af Kungl. Maj:t föreslagna berodde därpå, att man jämförde dem med de aflöningar, som gällde för den civila polisen däruppe. Det var ju mycket tal om, hvilka belopp man skulle föreslå Riksdagen; och man tyckte, att man funnit en ganska god grund att stå på, när man likställde den militära polisens aflöning med aflöningen för den af Bodens samhälle anställda polisen.

Slutligen ber jag att, rörande det af herr Starbäck här i dag gjorda meddelandet, få säga, att till min stora förvåning har jag funnit, att tre regementschefer — — — det var icke flera, tillhörande IV fördelningen — — — hafva underlåtit att vidare befordra den skrifvelse, som skickades till chefen för IV arméfördelningen; det var ju icke någon generalorder på något sätt, utan endast ett förståndigande att lämna en viss upplysning. Det är för honom, liksom för mig, oförklarligt, att så skett; och jag tvekar icke att ärligt och öppet tillstå, att det är en försummelse

och ett tjänstefel. Chefen för IV arméfördelningen har också redan gått i författning om att beifra saken.

Hvad Bodens betydelse beträffar, så är detta kanske en för stor fråga att här beröra. Jag vill dock säga, att *en* anledning till att Boden har blifvit så att säga ett Riksdagens sorgebarn möjligen har varit, att fästningen vuxit fortare än arméorganisationen, så att fästningens utveckling och besättningsfrågan icke gått hand i hand.

Jag får fortfarande hemställa, att Kammaren välvilligt ville tänka på förhållandena i allmänhet i Boden, och särskildt erinra sig, att tjänstgöringen där är strängare än på andra orter. Chefen för Boden—Karlsborgs artilleriregemente har också med skäl framhållit, att därest man icke snart hjälper upp förhållandena, det är fara värdt, att det skall uppstå sådana reffor i befälskadrenna, att de icke framdeles torde kunna täckas utan stora uppoffringar.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag vill nämna några få ord med anledning af herr statsrådets uppgift om, att fästningspolisens aflöning har ställts efter den civile polisens där uppe. Den civile polisen i Boden har 1,600 kronor i lön om året, och när Kungl. Maj:t föreslagit 1,300 kronor för polisen vid fästningen, så stämma dessa siffror ju icke med hvarandra.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman! Jag skall endast be att få till protokollet antecknadt, att jag tillhör dem, som yrka rent afslag på den gjorda framställningen.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Malm: Ja, det är sant, att den civile polisen i Boden har 1,600 kronor om året. Det var också det beloppet, man ville gifva de äldre konstaplarna, och man tänkte sig, att de yngre konstaplarna sedermera så småningom skulle komma upp till samma belopp.

Öfverläggningen var härmed slutad. I öfverensstämmelse med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till den af herr Olsson i Fläsbro m. fl. vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid fjärde punkten af statsutskottets förevarande utlåtande n:o 5 af herr Olsson i Fläsbro m. fl. fogade reservationen, röstar

Ja;

*Angående
anslaget till
aflöning och
rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Voteringen utvisade 138 ja mot 68 nej, hvadan kammaren bifallit den af herr Olsson i Fläsbro m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 5—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
anslaget till
de värnplikt-
iges aflöning,
inskrifning
och redovis-
ning m. m.*

Punkten 13, angående anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m.

Uti punkt 13 af fjärde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka förslagsanslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,519,637 kronor, med 67,508 kronor till 2,587,145 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet öfverlämnad motion, n:o 72, däri herr *Gunnarsson* föreslagit, att Riksdagen ville besluta, att dagaflöningen till de värnpliktiga såväl under rekryt- som repetitionsöfningarna måtte bestämmas till 50 öre per man och dag samt att den förhöjda dagaflöningen måtte vinna tillämpning från och med nästkommande år 1910.

Utskottet hemställde,

a) att herr Gunnarssons ofvanberörda motion icke måtte af Riksdagen bifallas; samt

b) att Riksdagen måtte öka anslaget till de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,519,637 kronor, med 67,508 kronor till 2,587,145 kronor.

Sedan utskottets hemställan i *mom. a)* blifvit uppläst, erhöles på begäran ordet af

Herr Gunnarsson, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då statsutskottet enhälligt afslagit min motion angående höjning af de värnpliktiges dagaflöning från 20 till 50 öre under rekryt-öfningarna, så lönar det sig nog icke mycket att tala för den-
samma.

Men, då statsutskottet hänvisat till min motion för att få reda på de skäl, jag anfört, så vill jag framhålla några af dessa, ty jag förmodar, att en stor del af kammarens ledamöter icke haft tid att läsa motionen; och dess innehåll är icke intaget i statsutskottets utlåtande utan endast klämmen. I motionen har jag framhållit, att de värnpliktiges dagaflöning under rekrytutbildningen måtte höjas från 20 till 50 öre per dag.

*Angående
anslaget till
de värnplikts-
ges aflöning,
inskrifning
och redovis-
ning m. m.*

(Forts.)

Hvad kan skälet vara, att ersättningen icke bör vara lika under hela tjänstgöringstiden? Är icke tiden lika dyrbar såväl under första tjänstgöringsåret som under de följande? Är det icke lika ansträngande tjänstgöring de fem första månaderna som under de senare? Det förekommer ju ofta, att långa färder företagas ute i skog och mark, hvilka marscher räcka från morgon till sena aftonen; det är då nödvändigt, att de äga något kontant belopp, så att de kunna skaffa sig någon liten extra förplägning af mat och dryck. Af egen erfarenhet veta vi alla, att 20 öre räcka icke långt i dessa dyra tider. Huru sparsamt de hushålla med den nu bestämda aflöningen, så är det omöjligt, att den kan räcka till. Hvarje värnpliktig måste nog af egna medel medföra en liten reskassa, och för rätt många är en sådan icke lätt att åstadkomma.

Känt är ock, att många ynglingar emigrera till främmande länder för att undgå fullgörande af värnplikten. Detta förhållande är för alla fosterlandsvänner mycket beklagligt, men jag är öfvertygad därom, att om en skälig uppmuntran i form af högre ersättning lämnades dem, skulle rätt många ynglingar besinna sig, innan de lämnade sitt fädernesland.

Innan den nuvarande härordningen fastställdes, erhöilo ju de värnpliktige en aflöning af 50 öre per dag under hela tjänstgöringstiden, och det synes mig, som om alla skäl talade för att denna dagaflöning borde äfven i nuvarande mera dyra tider fortfarande få utgå.

Att värnpliktens fullgörande i alla händelser medför ganska afsevärda ekonomiska uppoffringar för såväl ynglingarne själfva som för deras närmaste anhöriga, därom torde vi alla vara ense.

För min del anser jag, att sådana skäl tala för, att det vore med billighet och rättvisa öfverensstämmande, om Riksdagen beviljade, hvad jag begärt i motionen.

Statsutskottet har, med anledning af, att det afstyrkt motionen, hänvisat till Riksdagens uttalande år 1905, då tre stycken liknande motioner behandlades.

Statsutskottet hade äfven då afstyrkt motionerna, men vid utlåtandet hade fogats en reservation af herr Daniel Persson i Tällberg m. fl., hvilka föreslagit, att de värnpliktiges dagaflöning måtte bestämmas till 50 öre per dag. Under debatten vid denna frågas afgörande år 1905 talade nio af kammarens ledamöter för reservationen, och många instämde i deras yrkande. Omröstningen

Angående
anslaget till
de värnpliktiga
aflöning,
inskrifning
och redovisning
m. m.

(Forts.)

utföll med 102 röster för utskottets hemställan och 90 röster för reservationen. Skillnaden var alltså endast 12 röster.

Herr talman, då jag anser, att de skäl, som jag framhållit i motionen, och öfriga som framhållits i Riksdagen år 1905, för en höjning af de värnpliktiges dagaflöning från 20 till 50 öre, äro fullt så tungt vägande som de, hvilka statsutskottet anfört för, att dagaflöningen skall förblifva oförändrad, så anhåller jag att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Herr Johansson i Jönköping: Under den tid jag tillhört Riksdagen har jag vid hvarje föregående tillfälle, då denna fråga varit före, tillhört dem, hvilka påyrkat en höjning af dagaflöningen för de värnpliktiga, såsom nu föreslås i herr Gunnarssons motion. Jag inser fullt väl, att under den nuvarande ekonomiska situationen stora utsikter inte finnas för ett bifall till denna motion, men jag har icke kunnat underlåta att äfven *nu* uttala, det jag anser, att det skulle vara en i det hela taget lycklig och rättvis åtgärd att höja dagaflöningen för våra värnpliktige. Ty det är dock omöjligt att förneka, att det hos ett rätt stort antal af våra värnpliktige finnes en viss motvilja mot fullgörandet af deras värnplikt, en motvilja, som grundar sig på flera orsaker, af hvilka en del under denna riksdag och här i denna kammare redan en gång förut varit på tal och bland hvilka finnes också den, att värnpliktens fullgörande af de värnpliktige kräfver särskilda ekonomiska uppoffringar, förutom dem som uppstå genom själfva tidsförlusten.

Jag tror, som sagdt, att det skulle vara lyckligt om vi kunde komma därhän, att de värnpliktige finge en högre aflöning, och, ehuru det icke finnes utsikter till bifall för ett sådant förslag för närvarande, har jag dock ej kunnat underlåta att vid detta tillfälle uttala mina sympatier för herr Gunnarssons motion.

Med herr Johansson i Jönköping förenade sig herrar *Carlson* i Herrljunga, *Jansson* i Edsbäcken, *Bogren*, *Jonsson* i Gumboda, *Forssell*, *Berg* i Munkfors, *Olsson* i Älfvalsåsen, *Ersson*, *Olofsson*, *Bergman*, *Olsson* i Berg, *Olausson*, *Magnusson* i Salstad, *Danielsson*, *Sjöberg*, *Bengtsson* i Häradsköp, *Olsson* i Tyllered och *Bengtsson* i Bjärnalt.

Herr Nilson i Örebro: Denna fråga har ju, som motionären så väl i sin motion som här i afton anfört, flera gånger varit underställd Riksdagens pröfning. Statsutskottet har på skäl, som förut flerfaldiga gånger anförts, icke ansett sig kunna tillstyrka den ifrågasatta höjningen af dagaflöningen, och statsutskottets afstyrkande hemställan har hvarje gång, som motionären också bestyrkt, vunnit Riksdagens bifall.

Jag anser det vid sådant förhållande icke nödvändigt att vid detta tillfälle upprepa de skäl, som så många gånger blifvit i detta hänseende anförda utan anhåller endast att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

*Angående
anslaget till
de värnplikts-
ges aflönning,
inskrifning
och redovis-
ning m. m.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till den af herr Gunnarsson i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. a) af 13:de punkten i utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Voteringen utföll med 106 ja mot 96 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 14—22.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23, angående anslaget till ålderstillägg.

*Angående
anslaget till
ålderstillägg.*

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 25, hade herr *Johansson* i Jönköping, med hvilken herr *Palme* m. fl. instämt, hemställt, att Riksdagen vlile besluta, att tygunderofficerarne vid artilleriets tygstater skulle äga rätt till ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 års väl vitsordad tjänst, och för sådant ändamål höja förslagsanslaget till ålderstillägg å fjärde hufvudtiteln från 81,400 till 83,900 kronor.

Angående
anslaget till
ålderstillägg.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

att Riksdagen måtte, med afslag å herr Johanssons ofvannämnda motion, å riksstatens fjärde hufvudtitel uppföra ordinarie anslaget till ålderstillägg med oförändradt belopp, 81,400 kronor.

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade:

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Statsutskottet har afstyrkt den motion, som jag, med instämmande af åtskilliga kammarens ledamöter, väckt rörande ålderstillägg åt tygunderofficerare vid artilleriets tygstater. Det är en ganska liten fråga, detta; det gäller en kår af befattningshafvare, hvilkas hela antal uppgår till endast 10 stycken.

Egentligen kan jag icke undra på, att statsutskottet afstyrkt motionen. Det ligger naturligtvis i sakens natur att utskottet söker pruta så mycket som möjligt på anslagen till fjärde hufvudtiteln. Men då sparsamheten såsom här går ut öfver en liten kår af befattningshafvare med små inkomster, synes det mig dock, att skälen böra noga vägas. För min del kan jag i detta fall icke finna statsutskottets skäl för prutningen tillfredsställande, hvarför jag ber att med några ord få framhålla min uppfattning i denna fråga.

Tygunderofficerarne äro i tjänsterang likställda med styckjunkarne vid artilleriets truppförband, och utskottet anser, att eftersom de äro likställda med styckjunkarne i rang, böra de också ha samma lön som dessa, hvilket de också ha. Emellertid bör ju i fråga om aflöningen icke den omständigheten vara afgörande, att tygunderofficerarne ha samma rang som styckjunkarne vid truppförbanden, ty samma rang tillkommer också tygverkmästarna, men dessa ha högre löneförmåner. Tygverkmästarna ha nämligen just detta ålderstillägg, som jag föreslagit, att äfven tygunderofficerarne skola få. Det kan sålunda ej vara rangen, som i detta fall bör vara bestämmande. — Det som bör vara afgörande är tydligtvis tjänstgöringen, och i fråga om denna måste t. o. m. utskottet medgifva, att tygunderofficerarne stå vida närmare tygverkmästarna än styckjunkarne. Ja, de stå dem så nära, att vid de flesta tygstationer finnas icke ens några tygverkmästare, utan deras åligganden utföras af tygunderofficerarne, till hvilkas förmån jag motionerat. Det är endast vid Stockholms tygstation och numera äfven vid Bodens, som det finnes tygverkmästare. Å öfriga tygstationer utföras dessas åligganden just af tygunderofficerare. Med afseende på tjänstgöringen, som bör vara det afgörande, finnes alltså stor likhet mellan tygverkmästare och tygunderofficerare, och därför synas mig goda skäl tala för att dessa bägge slag af befattningshafvare bli likställda med afseende på rätten till ålderstillägg.

Det må erkännas -- och det är antagligen detta förhållande, som gjort, att utskottets utlåtande blifvit sådant som det nu föreligger -- att här i Stockholm, där man har särskilda tygverkmästare, tygunderofficerens ställning är något mindre ansvarsfull och kräfvande. Där kan det kanske finnas skäl för att tygverkmästaren har något större aflöning än tygunderofficeren. Men hvad de öfriga tygstationerna beträffar, är det ej så, utan där är tvärtom tygunderofficerens ställning sådan, att hans anspråk på ålderstillägg synes lika befogadt som tygverkmästarens. Utskottet säger, att min jämförelse mellan tygunderofficers samt tygverkmästares och besiktningrustmästares kompetens och tjänstgöring icke synes vara fullt riktig. Jag har dock därvidlag stödt mig på den instruktion, som gäller för befattningshafvarne i fråga. Det finnes visserligen en liten skillnad, hvilken utskottet sökt särskildt starkt framhålla, och det är den, att, såsom utskottet säger, en tygverkmästare skall innehafva erforderlig fackkunskap och en besiktningrustmästare erforderlig yrkesskicklighet, förutsättningar, som icke krävas af en tygunderofficer. I instruktionen står dock, såsom och utskottet medgifver, att tygunderofficeren skall genom att uppmärksamt följa de olika arbetena söka förvärfva den kannedom och sakkunskap, som erfordras för fullgörandet af tygverkmästares åligganden. Den skillnad, som finnes, ligger alltså däri, att då befattningarna tillträdas, kräver man mera af tygverkmästaren än af tygunderofficeren; men då den senare tjänstgjort någon tid, fordrar man, att han skall ha samma kompetens som tygverkmästaren. Om denna olikhet, som utskottet så starkt framhåller, skulle motivera en skillnad i aflöningen, skulle det vara en sådan skillnad, att tygunderofficeren finge mindre lön under den *första* tiden af sin tjänstgöring, ty då står han i fråga om fackkunskap lägre. Men just då har han lika lön. I stället inträder olikheten sedan de första fem åren gått, då tygunderofficeren borde vara likställd med tygverkmästaren i fråga om aflöning, enär han då skall besitta samma insikter och fackkunskap. Det är i öfrigt att märka, att tygunderofficerarne tillhöra en kår -- nämligen kåren af de vid tygstaten anställda befattningshafvarne -- hvars alla medlemmar ha rätt till ålderstillägg utom just tygunderofficerarne. Att de på detta sätt äro tillbakasatta i jämförelse med sina kamrater, måste naturligtvis för dem kännas som en obillighet.

Utskottet har tillika sagt, att mitt påpekande af olikheten i fråga om pensionsrätten icke bör föranleda en löneförbättring för tygunderofficerarne. Det förhåller sig dock annars så, att Riksdagen alltid godkänt den grundsatsen, att befattningshafvare, som under sin tjänstgöringstid uppbär högre lön, också bör vara berättigad till högre pension. Nu har tygunderofficeren högre lön än de under honom stående befattningshafvarne, nämligen tygskrifvare och tyghandtverkare. Men vid afskedstagandet sjunker

*Angående
anslaget till
ålderstillägg.
(Forts.)*

Angående
anslaget till
ålderstillägg.
(Forts.)

han ned till tygskrifvarens och tyghandtverkarens pensionsgrad och får ej högre pension än de, under det att tygverkmästaren, som haft ålderstillägg, får räkna pension äfven på detta och sålunda kommer i åtnjutande af högre pension. Såvidt jag kan finna, strider detta mot de principer, som Riksdagen annars tillämpar i fråga om pensioner. Naturligtvis ligger det närmast för tygunderofficerarne att härvidlag jämföra sig med befattningshafvare på samma område, d. v. s. inom tygstaterna, och icke med styckjunkare och sergeanter vid artilleriets truppförband, hvilka ju tillhöra en helt annan kår.

Jag måste sålunda anse, att de skäl, jag i min motion tilllät mig anföra, tala för att tygunderofficerarne erhålla rätt till ålderstillägg liksom tyghandtverkare, tygmästare m. fl. Jag förstår visserligen mycket väl, att gentemot ett enhälligt statsutskott det icke går att *denna* gång vinna bifall till min framställning, men jag hoppas, att det framdeles skall gå bättre. Jag tillät mig för ett par år sedan att väcka motion om löneförbättring för en annan klass inom samma kår, nämligen tyghandtverkarna. Äfven den framställningen blef för tillfället afslagen, men sedermera har dock Riksdagen åt dessa befattningshafvare beviljat precis samma löneförmåner, som jag tidigare föreslagit, hvilket torde bevisa, att de skäl, jag anfört, vid närmare granskning befunnits giltiga. Jag kan i förevarande frågas nuvarande läge icke annat än uttala den förhoppningen, att de skäl, jag här nu framlagt, skola bli ytterligare pröfvade, och i så fall är jag förvissad, att de i sinom tid skola leda till ett lika godt resultat beträffande tygunderofficerarne, som min föregående framställning rörande tyghandtverkarna.

Jag skall, herr talman, i frågans nuvarande läge icke göra något yrkande.

Herr *Johanson* i Mossebo och *Karlsson* i Göteborg instämde häruti.

Herr *Nilson* i Örebro: Då den ärade motionären icke hade något yrkande, kunde det egentligen ha varit onödigt att yttra något i detta ärende. Det finns dock ännu ett skäl för afslag och då detta icke omnämnes i statsutskottets utlåtande, anser jag mig skyldig att erinra om detsamma.

Den ärade motionären har anfört, att det antal befattningshafvare, hvarom här är fråga, utgör relativt ett fåtal. Ja, det beror på, huru man ser denna sak. Jag ber att få erinra om, att det icke endast är vid artilleriet, som det finnes tygverkstäder. Det finnes sådana jämväl vid trängkårerna, och där ha de äfven tygunderofficerare. Men dessa tygunderofficerare vid trängkårerna stå allt fortfarande i den ställningen, att de tillhöra underofficerskåren vid dessa trängkårer och, i den mån tiden så medger, ha

äfven rent militära tjänsteåligganden. Deras tjänstgöring blir därför ingalunda mindre kräfvande. Hur skola nu dessa ställas i aflöningshänseende? Jag kan icke finna annat, än att vi härvidlag komma in på ett onråde, som berör aflöningsförhållandena för underofficerskåren i dess helhet. Det var endast denna erinran jag ville göra.

*Angående
anslaget till
ålderstillägg.
(Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 24—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27. angående anslag för anskaffning af ny fältartillerimateriel.

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

I öfverensstämmelse med af Kungl. Maj:t gjord framställning i ämnet hemställde utskottet, att Riksdagen måtte för anskaffning af ny fältartillerimateriel bevilja 3,000,000 kronor och däraf för 1910 å extra stat anvisa 800,000 kronor.

Vid punkten fanns emellertid fogad reservation af herrar *Olsson* i Fläsbro, *Thorsson*, *Wiklund*, *Sjö*, *Starbäck*, *Berg* i Stockholm, *Wallentin*, *Svallingson*, *Nilson* i Örebro och *Christiernson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts ifrågasvarande förslag icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Nilson i Örebro yttrade: Statsutskottet har, såsom herrarne behagade finna af dess utlåtande under den nu föredragna punkten, betraktat beviljandet af äskade 3,000,000 kr. till ny fältartillerimateriel nästan som en formell konsekvens af 1901 års härordning. Ett fullföljande af denna är också den tanke, som likt en tråd genomlöper alla de militära myndigheters uttalanden, som haft att yttra sig om detta ärende.

Det har emellertid icke varit möjligt för mig att betrakta saken såsom en på förhand afgjord angelägenhet, om hvilken vid detta tillfälle föga skulle vara att resonera, såsom en organisation, som icke finge rubbas, äfven om det för en sådan rubbning skulle föreligga goda skäl. Det är nu åtta år sedan denna härordning genomfördes. Man kan då framställa den frågan, om då icke något händt under de sista åtta åren. Förvisso har så skett. Att här ingå på, hvad som militärpolitiskt och militärtekniskt händt, anser jag icke vara lämpligt vid detta tillfälle. Jag äger för öfrigt därtill ej nödiga förutsättningar. Men att någonting verkligen händt, därom må väl den omständigheten tala ett kraftigt språk, att Kungl. Maj:t år 1907 tillsatte en kommitté för att utreda och pröfva spörsmål, som röra vårt lands försvar.

Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.

(Forts.)

Den första fråga, som i anledning häraf framställer sig, är den: Hade det då icke varit lämpligt att låta detta anslagskraf hvilat, till dess vi fått se, hvad denna kommitté till äfventyrs kunnat komma att föreslå? Eller skall icke denna kommitté taga under öfvervägande den plats och de uppgifter, som artilleriet skall hafva rörande vårt lands försvar, dess för ändamålet lämpligaste organisation och beväpning?

Nu säges det visserligen här i statsrådsprotokollet, att organisationen är färdig. Ja, det är sant, att det finnes manskap, att kaserner finnas uppförda. Officerare finnas däremot icke — hvilket för öfrigt äfven nämnes i statsverkspropositionen — och icke heller hästarna. Men vare därmed huru som helst, så är det väl, om man också har organisationen färdig efter ett visst program, lämpligt att vid en tidpunkt, då organisationen skall fullständigt genomföras, taga under öfvervägande, huruvida organisationen är fullt lämplig för det afsedda ändamålet.

Jag ber att få erinra, att Riksdagen år 1906 ansåg sig kunna och böra afvika från 1901 års härordningsförslag i hvad det rörde organiserandet af positionsartilleriet. I förslaget år 1901 var det organiseradt som ett verkligt positionsartilleri med beväpning föreslagen på ett visst sätt, men år 1906 förändrades detta artilleri till ett fälthärens tunga artilleri med beväpning på ett helt annat sätt, än hvad ursprungligen var ämnadt. Denna förändring företogs, som det synes mig, på mycket goda grunder. Men jag må då fråga, om man icke äfven nu haft anledning att öfverväga, huruvida man icke borde göra någon förändring i 1901 års härordningsprogram.

Det är ju vanskligt för en lekman att gifva sig in på detta spörsmål, men, då man har skyldighet att för sig själf klargöra denna sak, har jag sökt att göra det så godt jag förmått, och det är nu min plikt att inför denna kammare anföra de skäl, med stöd af hvilka jag anser, att ett dylikt öfvervägande borde ha ägt rum, och som i sin ordning föranledt, att jag icke kunnat bifalla, hvad Kungl. Maj:t här föreslagit, utan anslutit mig till den reservation, som häremot är afgifven af nio af kammarens ledamöter utom mig.

Nu råda ju skilda uppfattningar rörande betydelsen af haubitser i allmänhet. Men, ehuru så är förhållandet, har jag för min del likväl icke kunnat ställa mig på den ståndpunkten, att de alldeles böra slopas och ersättas med flackbanepjeser. Erfarenheterna från såväl sydafrikanska som rysk-japanska kriget synas mig tala för haubitser. Huruvida de förhoppningar, som detta vapens allra varmaste anhängare fästa vid detsamma, kunna förverkligas, därom kan man ju hysa tvifvel. Beskjutningen sker ju i allmänhet med så kallad indirekt eld, och denna är helt naturligt ganska svår att leda. Svårigheten ökas i väsentlig mån därigenom, att motståndaren söker att maskera sig. Vi känna mycket

väl, hurusom det vid början af det rysk-japanska kriget befanns, att dessa haubitser voro japanerna till en mycket stor nytta vid deras strid mot ryssarne. Men så småningom lärde sig ryssarna att maskera sig. Jag läste sålunda i en militär facktidskrift, huru i slaget vid Daschitsao de vakna och pigga japanerna blefvo vilseledda af några af ryssarna 500 meter framför de dolda batterierna uppkastade men alldeles tomma kanongropar, hvilka japanerna energiskt och ihållande besköto, naturligtvis till ingen skada för ryssarna.

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Jag har funnit, att det på detta område liksom på många andra sjö- och landtmilitära områden finnes en strid mellan så att säga skydd och anfall, mellan projektil och pansar. Man söker i mycket hög grad genom befästa ställningar skydda sig mot artillerielden. Jag skall här tillåta mig anföra, hvad en ingenjööfficer skrivit om denna sak. Han säger: »Villkoret för haubitseldens verkan mot de föga djupa mål, fältbefästningar erbjuda, är dessas synlighet och möjligheten af en god skottobservation.»

Därefter fortsätter han: »På grund häraf böra försvararens åtgärder gå ut på att neutralisera denna verkan genom att göra förstärkningsåtgärderna i möjligaste mån osynliga och försvåra skottobservationerna. Att detta kan ernås genom väl valda lägen för befästningarna, lämpliga profiler och god maskering, det visa äfven uppgifterna om de utförda stridsöfningarna mot de förstärkta ställningar, äfvensom många exempel från det sydafrikanska kriget.»

Det var en ingenjööfficer, som hade detta uttalande, och jag anser, att det i sin mån vittnar därom, att jämsides med att artilleristerna söka att genom artillerield bekämpa och nedgöra dessa, som taga skydd i befästa ställningar, går ingenjööfficerens arbete ut på att söka göra dessa ställningar allt starkare och svåråtkomligare. Detta är ju helt naturligt och själfklart.

En af de allra viktigaste punkter, hvori jag emellertid icke kunnat vinna någon som helst klarhet, vare sig i statsverkspropositionen eller på annat sätt, är den, om en kaliber af 10.5 cm. är för oss den lämpliga.

Här vill jag erinra om, att, såvida jag kunnat finna, i det sydafrikanska kriget ingen af de stridande parterna var beväpnad med 10.5 cm. pjäser. Japanerna hade under rysk-japanska kriget inga 10.5 cm., utan 12 och 15 cm. pjäser.

Om man alltså kan åberopa krigserfarenheter som stöd för haubitser, så bör man likväl ha det klart för sig, att 10.5 cm. sådana öfverhufvud icke kommit till användning i krig. Man åberopar sig på Tyskland, Österrike och Italien såsom föredömen, ja, jämväl Bulgarien och Förenta staterna. Emellertid tror jag knappast, ehuru jag erkänner, att Tyskland anses som en framstående militärstat, att man kan påstå, att tyskarna på artilleri-

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*
(Forts.)

teknikens område gått i spetsen. Jag har i detta afseende funnit, att då tyskarna år 1896 genomförde en ombeväpning af sitt artilleri, de införde den så kallade fjäderspadlavetten utan eldrörsrekyl och utan sköldar. Oppositionen i Tyskland, framför allt från en infanterigeneral vid namn von Alten, ville hafva det på ett annat sätt. Tiden gick, omsider kommo tyskarna underfund med, att den beväpning, som 1896 därstädes genomfördes på detta område, icke var den lämpligaste, och infanterigeneralen von Alten fick fullkomligt rätt. Misstaget har sedermera med stora kostnader rättats. Jag tillåter mig här erinra om, att fältkanonen i vårt artilleri — jag vill minnas, att modellen fastställdes år 1902 — är försedd med eldrörsrekyl och med sköld.

Nåväl, Tyskland är ett rikt land, det har råd att göra kostbara experiment, men det hafva vi icke råd att göra. Vi måste, enligt min mening, omsorgsfullt pröfva och sedan handla.

I England och Frankrike — det sistnämnda landet anses stå mycket högt på artilleriteknikens område — har man icke vågat sig på 10.5 cm. pjäser utan infört 12 cm. I ett af våra grannländer har man också, liksom här i landet, börjat att göra försök med haubitser, men i stället för att vi gjort försök utslutande med 10.5 cm., har detta land handlat visserligen lika ensidigt men valt en helt annan kaliber. Försöken där afse utslutande 12 cm. pjäser. Jag undrar, om det icke kan vara ryssarnes dyrt köpta krigserfarenhet, som härvidlag för dem varit vägledande.

Jag sade nyss, att våra försök omfattat endast pjäser af 10.5 cm. kaliber. Det egentliga hufvudskälet härtill synes vara det, att man velat konstruera en pjäs, som i rörlighet och fullkomlighet skulle vara jämförlig med vår fältkanon. Men är det då så absolut nödvändigt, att sådana pjäser hafva samma rörlighet som våra fältkanoner, är det nödvändigt med nuvarande organisation, och om så är, kan man icke tänka sig en annan organisation, som i det fallet bättre skulle motsvarat det ändamål, som man vill ernå genom dessa haubitser? Jag nämnde nyss, att i ett af våra grannländer pågå försök med 12 cm. haubitser. Antagligt är också, att detta land kommer att införa sådana vid sitt artilleri. Kan man då icke i detta fall på goda grunder befara, att, om detta land beväpnar sig med 12 cm. haubitser, våra militära myndigheter sedan skola — för den händelse att Riksdagens beslut skulle komma att utmynna i ett bifall till statsutskottets förslag — komma och säga: våra pjäser äro för svaga, våra grannar hafva så och så pass starkare pjäser än vi, vi måste också hafva starkare sådana. Jag hoppas, att denna kammare icke skall bifalla statsutskottets hemställan, men man kan vara osäker om, huru det kommer att gå i en gemensam votering. Om Riksdagens beslut skulle blifva bifall till statsutskottets hemställan, skulle det vara mycket bra att hafva ett bestämdt uttalande från

chefen för landtförvarsdepartementet, att han har den uppfattningen, att, äfven om ett af våra närmast liggande länder beväpnar sig med pjaser så väsentligt kraftigare än de, som nu ifrågasätts, det icke skulle vara af någon betydelse för oss.

Jag talade om, att skjutförsök pågått, och det har sagts att de prof som verkställt varit mycket fullständiga. Men såvidt jag har funnit af den kungl. propositionen, hafva skjutförsök verkställt endast med 4 pjaser, nämligen 3 under år 1907 och 1 under oktober månad 1908. Enligt uttalande af den kommission, som utfört skjutförsöken, skulle en haubits *konstruerad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den år 1908 pröfvade* kunna föreslås såsom lämplig. Men häraf framgår, att kommissionen icke ansett sig kunna föreslå den sist pröfvade pjesen till antagande i dess nuvarande skick, utan att den måste undergå någon om än mindre väsentlig konstruktionsförändring. Men är det då lämpligt att bevilja medel till anskaffande af ett vapen, som ännu icke är så fullständigt pröfvadt, att det kan godkännas som modell?

Slutligen är det också ett annat skäl, som, med tanke på den ofullständiga pröfning, som enligt min uppfattning ägt rum, kan åberopas för något undanskjutande af den ifrågasatta anskaffningen. Vi befinna oss ännu i en tid af ekonomisk depression, statsinkomsterna sjunka och större skatter måste påläggas. De besparingar som hittills gjorts under de andra hufvudtitlarna äro jämförelsevis mindre betydande. Under 8:de och 9:de hufvudtitlarna lära heller icke några väsentliga besparingar kunna göras. Kunna vi icke åstadkomma några väsentliga sådana under 4:de och 5:te hufvudtitlarna, så lära vi nog också, mina herrar, få taga de ökade skatter, som uti statsverkspropositionen ifrågasatts. Man torde kunna invända, att statsutskottet under en punkt, hvar till man kommer längre fram, föreslagit en nedsättning med en miljon kronor. Detta må vara sant, men det är endast ett undanskjutande till en tidpunkt längre fram af ett anslag, som ovillkorligen måste utgå. Det är endast en minskad anvisning på ett redan förut beviljadt anslag, det är den besparingens hela innebörd.

Då jag sålunda icke kan finna annat än att frågan om fälthaubitser är i behof af en *fullständig* och *allsidig* utredning och då jag vidare anser, att de stigande statsutgifterna i eu tid af ekonomisk nedgång i alldeles särskild grad manar till sparsamhet och eftertanke, anhåller jag att få yrka afslag på statsutskottets hemställan under denna punkt.

Häruti instämde herr *Warrinsky*.

Vidare anförde:

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Angående
anskaffning af
ny fältartil-
lerimateriel.
(Forts.)

Herr Andersson i Skifarp. Herr talman, mina herrar! Såsom herrarne af betänkandet finna har jag icke deltagit i denna hufvudtitels slutliga behandling inom utskottet, men jag har i alla fall varit med och behandlat detta ärende inom den afdelning af utskottet, som handlagt detsamma. Jag må säga, att jag för min del gärna vill vara med om sparsamhet så långt som den är förenlig med verklig sparsamhet. Men i detta fall miss-tänker jag, att om vi skulle spara, såsom den föregående talaren nämnde, skulle det kanhända blifva en dyr sparsamhet. Detta vapen, haubitzen, är redan infördt i nästan alla civiliserade län-der. Genom den organisation, som vid 1901 års Riksdag genom-fördes, hafva vi kommit så långt, att vi fått manskap och kaser-ner, men vi sakna vapen, och det är väl en mycket dålig spar-samhet att hålla sig med manskap och kaserner men icke ha några vapen till dem. Jag skall icke inlåta mig på den rent militära verkan af dessa pjäser, men det är nog för dem, som följt med litet grand, känt, hvilken betydelse haubitserna hafva i fråga om såväl försvar som anfall och kanske mest i fråga om försvar. Man kan tänka sig, att fienden vid ett eventuellt anfall mot vårt land söker samla sina trupper bakom höjder, hvarest de få skydd och där de icke kunna vara åtkomliga med våra fältkanoner. Haubitserna äro under sådana förhållanden ett mycket verksamt vapen till att komma åt fienden, splittra och skingra honom. Jag tror icke, att vi komma ifrån att anskaffa detta vapen, afven om frågan därom någon tid undanskjutes. Frågan ställer sig så: hvilken betydelse har det, om vi skola upp-skjuta denna fråga? Jo, enligt uppgifter, som vi fingo inom af-delningen och som jag anser tillförlitliga, hafva fullständiga prof med haubitser verkstälts, och den föregående ärade talaren var med och fick se både karta öfver skjutningen och andra saker. Under de år, som gått sedan 1901, har fältartilleriet i öfrigt blif- vit fullständigadt. Kanonerna äro snart slutlevererade, och sedan stå våra verkstäder färdiga att taga emot nya beställningar. Om vi skulle uppskjuta anskaffandet af haubitser, hvad blefve då följden? Jo, att verkstäderna finge afskeda inlärdä dugliga arbe-tare, och om sedan inom ett eller annat år en anskaffning komme att äga rum, finge de försöka att inlära nya arbetare. Jag und-rar, om detta skulle vara till fördel för arbetarne eller verkstä-derna. Jag för min del kan icke tro detta, och det blefve till ingen fördel för statskassan utan tvärtom dyrare. Skulle nu un-der den tid vi vänta en konflikt uppstå mellan Sverige och en af våra grannar, hvad blefve då följden? Jo, att detta vapen till hvad pris som helst skulle komma att anskaffas från utlandet och vi sålunda helt och hållet gå miste om tillverkningen inom landet. Jag undrar, hvad herrarne skulle säga om en dylik spar-samhet. Jag kan icke finna annat än vi böra bevilja det anslag

som ifrågasatts och jag ber därför att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

*Angående
anskaffande
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

Herr Christiernson: Herr talman, mina herrar! Jag trodde, att herr Nilsons i Örebro anförande skulle hafva uppkallat krigsministern, men då så icke skett, får det tydas som ett tecken på, att allt, hvad herr Nilson sagt, icke kan från krigsministersbänken vederläggas, och detta är ju för dem, som, liksom jag, stå bland reservanterna, glädjande att se, att man fått rätt i det uttalande, till hvilket man kom i utskottet.

Jag har alltså ingen anledning att uppträda, men det är ett par synpunkter, som herr Nilson i Örebro icke anført och hvilka jag skall tillåta mig framhålla.

Det kan ju synas förmätet af en icke fackman att uttala sig i en fråga som denna, men jag vill till min ursäkt säga, att jag läst igenom en hel del, som finnes i de militära biblioteken. Detta gör, att jag vågar uppträda och taga kammarens tid i anspråk.

Grunden för detta yrkande är ju det förslag, som vi kalla 1901 års härordning. Men om man granskar den framställning, som där gjordes, är det en motivering, som inskränker sig till några få rader. Man får vid genomläsandet det intrycket, att där var en del af detaljerna, som icke alls kunde upptagas till diskussion. Öfningstidens längd och en del andra saker voro de hufvudfrågor, som upptogo intresset. Det andra slukade Riksdagen, så att säga, utan att tänka på det. Nu får man börja tänka på dessa saker, när konsekvenserna börja komma fram, den ena efter den andra, och det är ju icke öfverdrift, när man säger, att dessa konsekvenser blifvit oss ganska svåra att smälta.

För att visa, hur lättvindigt saken behandlades år 1901, skall jag återropa en man, som var med den tiden, dåvarande ledamoten af denna kammare hr Carlheim-Gyllensköld, som ju bland annat kan sägas ha spelat en stor roll, därigenom att det var han, som förde fram tanken på den kommitté, som skulle utreda vårt försvarsväsen, hvilken tanke ju statsministern sedan delvis tagit upp.

Herr Carlheim-Gyllensköld var ledamot af försvarsutskottet vid 1901 års riksdag, och han säger i en motion vid 1904 års riksdag om haubitserna: »Också antogs detta vapen nästan på god tro till införande utan någon bevisföring om dess behöflighet vid försvarskrig.»

Det är alltså en ledamot af utskottet, som var med och granskade saken, som säger, att det var nästan på god tro, som Riksdagen beslöt, att vårt artilleri en gång skulle utvidgas med fälthaubitser.

Jag tror mig då kunna säga, att beslutet af år 1901 icke är så fast, att man icke har rätt att rubba det.

*Angående
anskaffning af
ny fältartil-
lerimateriel.*

(Forts.)

Och han säger vidare, att beviset, som presterades, var att för utskottet förevisades en plansch, där man såg några män bakom en vall, och huru de träffades. Då jag suttit i den afdelning, där saken behandlats i år, skall jag säga, att bevismateriet nu var ungefär detsamma. Det var nu icke några soldater bakom den där vallen utan en del käppar, som skulle åskådliggöra, huru många man, som blifvit träffade, om de befunnit sig bakom höjden, där granaten exploderat på det ställe, som var angifvet på planschen.

Jag får säga, att man på dessa åtta år icke hunnit långt, när det gäller att för Riksdagens utskott bevisa verkan och nödvändigheten af denna fälthaubits. Här gäller det ju närmast ett anslag på 3,000,000 kronor, men som kammarens ledamöter se i betänkandet, är detta blott den första delen af anslaget. Det framhålls där, att det kommer att röra sig om en summa på nära 5,000,000 kr. Ännu kan man ej angifva den slutliga kostnaden.

I förbigående får jag säga, att det förefaller mig ganska märkvärdigt, att, då man, såsom det står i betänkandet, nära nog slutfört försöken, man dock icke kan angifva den slutliga kostnaden, utan endast begär ett första anslag.

Vi böra alltså hålla fast vid, att det rör sig om nära 5,000,000 kr. i stället för 3,000,000 kr. Men det skadar inte att taga i betraktande den årliga merökning, som ett bifall till regeringspropositionen skulle komma att medföra.

Det har här framhållits såsom något, som bevisar nödvändigheten bl. a. ur sparsamhetssynpunkt att bifalla regeringsförslaget, att kaserner äro byggda och volontärer finnas, och att det är slöseri med dessa tomma kaserner och de många volontärerna. Jag tror dock, att våra militära myndigheter icke säga, att vi ha för många kaserner, ty, om jag icke tar fel, torde det redan nu vara svårt att placera en del af våra beväringar.

Kasernbyggnadsfrågan tillhör ju de stora sorgebarnen, och vi veta ju till slut icke, om vi ha råd att bygga de begärda kasernerna. Om vi därför på ett ställe ha tomma kaserner, kunna vi vara glada däröfver, ty därigenom kunna vi kanske undgå krafvet på byggandet af flera. Att det finns flera volontärer, än som behöfvas, betyder ju ingenting. Förr har det klagats öfver, att det varit svårt att skaffa nödvändigt antal rekryter, och då vore det ju bra, om man ett år icke behöfde skaffa så många, som nu behöfvas för att ersätta afgången. Men hvad som kostar mest, det finnas dock icke. Officerskåren för dessa fälthaubitsers saknas nära nog fullständigt och likaså underofficerskåren. Efter hvad jag räknat ut, skall det behöfvas en ökning af ungefär 90 officerare och underofficerare, något öfver 40 officerare och 45 underofficerare.

I förbigående vill jag då anmärka, att man redan nu vid t. ex. första Svea artilleriregemente, som efter genomförd här-

ordning med två fälthaubitsbatterier skall räkna 55 officerare på stat, redan hunnit upp till 51 officerare. Det blir alltså 4 officerare, som man har att tillgå till dessa åtta kanoner, till dessa två batterier, till denna fälthaubitsdivision. Jag undrar, om det är tillräckligt. Det kan väl icke vara så, att man vid första Svea artilleriregemente har för många officerare, så att där råder dagdrifveri. För öfrigt är det äfven så vid ett par af de andra artilleriregementena. Jag tror, att det på hvarje af de fem mindre fördelningarnas artilleriregementen finnes minst 47 officerare. Men ändå, trots man redan synes ha anställt flera officerare än som är behöfligt, måste en så afsevärd ökning genomföras.

Angående
anskaffning af
ny fältartillerimateriel.

(Fortå.)

Vidare finnes det icke underbefäl af manskap. Det behöfs 60 förste konstaplar, 60 andre konstaplar och 60 vicekonstaplar, summa 180. Löner och omkostnaden för dessa jämte ersättning för att kronan håller dem med mat går tillsammans upp till en summa af öfver 400,000 kronor. Men det finnes vidare en stor utgiftspost, nämligen underhåll af hästar. Här behöfs det 480 hästar och vidare skall det under regementsmöten legas 420 hästar. Läger man tillsammans kostnaderna för underhåll af hästar, remontering, öfningsmaterial m. m., kommer man upp till nära 600,000 kr. Om nu Riksdagen bifaller detta Kungl. Maj:ts förslag, innebär detta, att vi komma upp till en årlig merutgift på närmare 1,000,000 kr., och med den kännedom man har om att haubitserna kräfva dyrare ammunition, därför att skottet är så mycket tyngre, kan man antaga, att anslaget säkerligen kommer att svälla. Jag tror mig därför icke öfverdrifva, om jag säger, att det blir 1,000,000 kr. mera i årliga utgifter, som Riksdagen blir tvungen att gå med på, om vi nu bifalla framställningen om uppsättandet af fälthaubitsbatterier.

När man läser igenom Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, får man den uppfattningen — om man icke läser kritiskt — att fälthaubitsfrågan nu är löst. Det kanske icke *utsäges* så tydligt, utan man sammanblandar på ett ganska finurligt sätt frågan om vertikaleldens betydelse i fält och fälthaubitsfrågan. Det är dock två frågor, som böra åtskiljas. Därför är det, som herr Nilson i Örebro framhöll, så, att äfven om 12-centimeters-haubitsen i krig gjort stor nytta genom att oroa fienden, där han annars icke kunde oroas, har man dock icke bevisat något i fråga om 10,5 centimetershaubitsen.

År 1901 förklarade de dåvarande militärmyndigheterna, att vi måste ha fälthaubitsar. Det vore ett utmärkt vapen, *utan* det vore vi kraftlösa, *med* det finge vi ett stort tillskott af kraft. Men icke förr än 1909 kan man säga, att frågan är utredd. Men man kan icke säga detta definitivt utan endast, att man i hufvudsak lyckats att beträffande pjesens konstruktion, kaliber och dithörande förhållanden komma till ett något så när tillfredsställande resultat. Detta visar, att det icke är säkert, att frågan är löst. Jag skall

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Fors.)

be att i detta sammanhang få påpeka — därför att det nämnts, att vårt fältartilleri är så modernt utrustadt — att vi på en punkt icke äro modernt utrustade. Det är ifråga om den ridande divisionen vid Vendes artilleri, som icke är utrustad med eldrörsrekylkanoner med pansarsköldar. Där har man ännu de gamla, och det var därför, att man år 1900, när första gången frågan om fältartilleriets omorganisation var före, hade så brådtom, att man icke hade tid att fullfölja experimenterandet; inköp skulle genast ske och en förändring måste sedan göras så att säga under pågående anskaffning.

Jag ser herr krigsministern göra en anteckning, och han kommer kanske att svara, att orsaken icke är denna, utan i stället att den ridande divisionen måste ha en så lätt pjäs och icke kan föra den tunga pjäs, som exempelvis det åkande artilleriet har. Men här är dock den första frågan och den viktigaste frågan att åstadkomma den största effekten, när elden ges, och för detta har vid öfriga artillerier den andra synpunkten fått vika. I statsverkspropositionen framhålles det på ett, jag vill icke säga finurligt sätt — det vore ju ej parlamentariskt sagdt — men dock på ett sådant sätt, att man läser fel ganska lätt, och får den uppfattningen, att fälthaubitsfrågan är slutdiskuterad i alla länder. Det heter: »Sålunda vore fälthaubitser införda i Tyskland, Österrike, Italien, Bulgarien och Förenta staterna, medeltunga i England, Frankrike och Rumänien, medan försök pågingo i Ryssland, Japan och Holland». Det vore nu intressant att få veta, när Italien infört lätta fälthaubitser. Det är gifvet, att en enskild ledamot af Riksdagen icke har tillgång till alla de kunskapskällor som regeringen med sina militärattachéer, men jag vill dock säga, att det måtte ha varit på allra sista tiden, som Italien infört fälthaubitser. Det talas i propositionen om »medeltunga fälthaubitser». Jag undrar, om det är ett uttryck, som herr krigsministern vill stå för. Med fälthaubitser menar man ju sådana, som ifråga om tyngd och därmed rörlighet äro något så när öfverensstämmande med fältkanoner, medan återigen den, som kallas medeltung, är en 12 cm. haubits, som med 500 à 600 kilogram öfverstiger fältkanonen. Det kan således icke alls vara tal om att det är någon fälthaubits i den bemärkelsen, att den är jämförlig med det åkande artilleriets pjäser, och jag vet icke heller, att man i något land kallar denna pjäs, d. v. s. en 12,5—12,7 cm. haubits, för fälthaubits, utan den räknas snarare till fälthärens tunga artilleri. Jag skulle vilja säga — jag bara refererar, naturligtvis, fackmän på området — att haubitsfrågan icke är löst, och jag vill framhålla, att den är så svårlöst, att det kan vara tal om, huruvida den någonsin kan lösas. Och högt uppsatte militärer, särskildt i Tyskland, ha dragit i härnad mot fälthaubitsen. En af dem, general von Alten, faller det omdömet om densamma, att det är en konstruktion, framskapad vid det mili-

tära skrifbordet och ej af erfarenheten. Man har fått för sig, att man skall ha en pjes, som kan skjuta i båge, därför att en flackbanepjes icke vid alla tillfällen kan behärska ett område, och sålunda har man tvungit konstruktören att gå fram på den vägen; men det är icke erfarenheten, som drivit fram det kraftvet. Belägringen af Plewna var det, som gaf anledning till att haubitsfrågan, vertikaleldsfrågan, blef brännande. Men sedan har det påvisats, att det icke var bristen i det ryska artilleriet, som gjorde, att Plewna blef ryssarne en sådan svår nöt att knäcka, utan att det helt enkelt var den omständigheten, att den ryska härledningen icke var fullt vuxen sin uppgift. Militärkritici ha visat, att om ledningen varit situationen mäktig, skulle icke Plewna blifvit den klippa, som så länge uppehöll ryska härens frammarsch, och Osman Pascha skulle kanske icke ha blifvit den hjälte han blef. En tysk militärförfattare vid namn Roskoten, kapten vid tyska fältartilleriet och chef vid ett fälthaubitsbatteri samt anställd vid 58:e artilleriregementet, säger beträffande detta vapen något, som jag särskildt ber kammarens ledamöter beakta, nämligen att »den öfversta härledningens fordran, att äfven fältartilleriet måste vara i stånd att förstöra fältmässigt anlagda öfvertäckningar förde till införandet af den lätta fälthaubitsen». Det är en fackman, som på detta sätt uttalar sig, så tydligt, att till och med en lekman måste förstå, att det icke är erfarenheten från olika krig, som har fört fram frågan om den lätta fälthaubitsen, utan det är en och annan general, som fått för sig, att det skulle vara utmärkt att ha en kanon, med hvilken man skulle kunna skjuta »kring hörnet», såsom det populärt säges, att fälthaubitsen kan. Dess främsta uppgift är ju den indirekta beskjutningen. Detta bör framhållas, därför att man kan få höra, att den äfven har till uppgift att beskjuta det med sköldar försedda fältartilleriet. Men när fälthaubitsen konstruerades, när det fastslogs, att vi skulle ha haubitser, var den förra frågan alls icke brännande, utan det gällde den indirekta elden. Då man diskuterar haubitser, är emellertid frågans a och o, att man skall kunna beskjuta fienden, när den är dold i sina förskansningar. Men det framhålls från det håll, där man kritiserar fälthaubitsen, att om denna skall kunna fylla sin uppgift att beskjuta en fiende, som är gömd i terrängen eller har grävt sig ned, föranleder detta till ammunitionsslöseri, därför att man skjuter på okända mål. Men fälthaubitsen är minst ägnad för slöseri med ammunition, därför att den i regeln icke kan medföra på långt när så mycket ammunition som fältkanonen, därför att skotten, projektil och laddning, äro minst en half gång så tunga som vid fältartilleriet. Äfven äro fordonen tyngre, och, för att taga ett exempel, har den tyska fälthaubitsen icke mera än $86 \frac{1}{2}$ skott per pjes, medan man vid fältartilleriet vanligen har 300 skott per pjes, äfven om man icke i Sverige kommit upp till den siffran. En tysk general, Rohne,

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.
(Forts).

som ställer sig välvillig till haubitsfrågan, har dock påpekat, att man knappast kan räkna med mera än 1 eller högst 2 procent träffar i krig, när alla hjälpmedel för att öka träffsäkerheten försvinna, hvilka man kan använda på öfningsfälten, och han framhåller, att hur krigsmässigt än dessa öfningskjutningar bedrifvas, så kan det dock ej bli fullt på samma sätt som i krig. En fransk artillerigeneral, Langlois, som bland tyska officerare åtnjuter anseende som framstående artillerist, säger, att fältartilleriet icke har till uppgift att förstöra fiendens betäckning, utan att det är nog, om det tvingar fienden att hålla sig kvar i förskansningarna och betager den dess offensivlust. Och han säger för öfrigt om erfarenheterna från rysk-japanska kriget, där man hade tillfälle att pröfva värdet af haubitserna, att enda effekten af ryssarnes bombardemang var, att de förslösade sin ammunition. Det är en framstående artillerigeneral, som i så tydliga ordalag fördömer hvad som under detta krig skulle, så att säga, ha varit beviset för nödvändigheten af detta vapen. I Tyskland ha försvararne af fälthaubitsen gått så långt, att de förmena, att den kan ersätta fältkanonen och att den har allehanda goda egenskaper, att den kan skjuta å flack bana, beskjuta mål, som äro osynliga och dolda, etc. och man har drifvit detta beröm så långt, att motståndarne sagt, att om allt detta vore sant, så skulle fälthaubitsen i sanning vara »ein Mädchen für alles». När man i en allvarlig diskussion bland militärer kan tillåta sig ett sådant uttryck, är nog saken af den natur, att den tål att tänka på. Hur man än drifver konstruktionen af fälthaubitsen, blir den ändock en specialpjäs med ytterst begränsade uppgifter, så att det kan vara fråga, om någon annan än en militärstat, en storstat, kan tillåta sig lyxen att hålla den.

Vidare har det blifvit sagdt, och jag har icke sett någon motkritik däraf, att om en armé har längre tid än 24 timmar för att förbereda sin ställning, kan den på denna tid hinna anlägga så starka förskansningar, att icke en 10,5 cm. haubits är mäktig att förstöra dem. Jag nämnde förut, att den tyske militärförfattaren Roskoten uttalat sig om detta vapen. Han är varm anhängare däraf, men säger dock: »En stat, som vill undgå olägenheterna af pjser med olika kaliber, med däraf följande större och skiljaktig ammunitionsutrustning, och hvars finansiella läge äfvenledes icke medgifver lyxen af två olika kalibrar, måste sträfva efter en enhetskaliber». Detta tycker jag säger mer än allt annat, man kan framhålla i denna sak. Enligt detta uttalande om stater, som i första rummet måste taga hänsyn till sin ekonomi, och då tyvärr vårt land är i det läget, hvilket nog herr finansministern, om han varit närvarande skulle varit den förste att intyga, lära vi sålunda knappast ha råd att bestå oss med lyxen af två olika kalibrar för haubitser.

Jag tillät mig att vid 1906 års riksdag påpeka, att man

kunde uppskjuta frågan, och att det icke var så brådtom med anskaffning af 15 cm. haubitser. Men den gången hade vi en krigsminister, som var så populär, att man gick med på hans framställningar, hurudana de än voro. Det hade dock icke skadat, om Riksdagen varit mera kritisk vid det tillfället, då det ju, som det nyss citerade yttrandet af en artilleriofficer visar, finnes en annan väg att gå än att skaffa sig två kalibrar, en väg som för stater med begränsade tillgångar är särskildt att rekommendera.

General von Alten, som skarpt uppträdde mot detta vapen, har påpekat, att stora olägenheter äro förenade med användandet af fälthaubitsen, alldenstund den »sönderbryter fältartilleriets enhetliga beväpning samt försvårar utbildningen, mobiliseringen, ledningen och ammunitionstillförseln». Det är såsom ledande general, alltså från arméchefssynpunkt, som han kommer med dessa grava anmärkningar, och han har offentliggjort sin kritik i en bok, där han sammanfattar sina synpunkter däri, att det tyska fältartilleriet, som till en del är beväpnadt med fälthaubitser, kommer att i hög grad försvåra generalens, armébefälhafvarens, uppgift och att det i vissa fall kanske rent af förrycker ställningen och gör att äfven den skickligaste general måhända genom denna specialkanon, som alltid skall dragas med, helt enkelt misslyckas i sin uppgift. Vidare framhåller general von Alten, att fälthaubitsens uppgift är att vara den första, som börjar elden, långt innan fältkanonen kan skjuta och medan ännu fienden så att säga icke synes till — man ser otydliga konturer utaf den, skymtar svagt skyttegrafvarna, han finnes i någon, men man vet icke i hvilken, man får börja elden på måfå — och det är fälthaubitsen, som skall göra detta efter det program, som man ställt upp för densamma, men den skall också hålla på ända till det sista, ty tack vare projektilernas bågformiga bana skall den kunna understödja det egna infanteriets anfall ända till 50 meters afstånd från de fiendliga linjerna. Haubitsen skall alltså skjuta längre tid än fältkanonerna, oaktadt dess ammunition är betydligt mindre. Det svenska fältartilleriet för 1,136 skott per batteri, och jag tror icke, att, hur man än organiserar fälthaubitsbatterierna, de skola med samma antal ammunitionsvagnar komma upp till mera än högst 700 skott; det är alltså öfver 400 skott mindre än hvad flackbanepjesbatteriet förfogar öfver.

Man säger, att hela den kritik von Alten presterat utan vidare blifvit nedslagen, att han bevisats hafva orätt och att därmed frågan är satt ur världen, men jag ber att få citera ett yttrande af samma artillerikaptan, som jag vid ett par tillfällen förut åberopat. Han säger: »Då de högsta härledningarna erkänt nödvändigheten af fältkastelden, behöfver jag icke gå närmare in på von Altens resonemang, men det låter sig icke förnekas, att bland nackdelarna i främsta rummet måste tagas i betraktande just de af von Alten anförda grunderna». Och han nämner just

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

*Angående
anskaffande
af ny fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

sönderbrytandet af fältartilleriets enhetliga beväpning, försvärandet af utbildningen, mobiliseringen, ledningen och ammunitionstillförseln. Han går icke in på någon motkritik, ty han anser det öfverflödigt, alldenstund den preussiska krigsministern eller någon annan hög militär sagt, att man skall ha fälthaubitser, och hans disciplinärt utbildade sinne har lärt honom att då icke resonera om saken i vidare mån än att blott tala om de goda sidorna; men dock medgifver han, att kritikerns synpunkter böra tagas under öfvervägande.

Herr Andersson i Skifarp framhöll, att fälthaubitserna för oss skulle ha en särskild betydelse på grund af sin styrka i försvarsstriden. I propositionen säges det emellertid, att det är genom att bereda ökad anfallskraft som fälthaubitserna ha sin betydelse. Och alla utländska militärer, som skrifvit i saken, tyckas vara öfverens om att, när det gäller försvar af en ställning, fälthaubitserna ha en ytterst begränsad uppgift, men att, när det gäller angrepp, man kan tala om en uppgift för fälthaubitserna. Jag anser därför, att talet om att de skulle vara ett godt vapen vid defensiven icke bör stå oemotsagdt, ty äfven fälthaubitsens allra varmaste anhängare gå icke längre än att de framhålla dess betydelse vid anfall.

Fälthaubitsen är alldeles opröfvad i krig. Under boerkriget hade engelsmännen en gammal 12,7 cm:s haubits, men de kunde icke begagna den. I kritiken af det engelska artilleriet påpekades just, att de icke använde den på det sätt de skulie.

Det har sagts, att i rysk-japanska kriget vertikalelden triumferat, och det har framhållits, att detta var händelsen i striden vid Jalufoden. Den striden fick ju sin afslutning den sista april och första maj 1904, och då hade fienderna stått mot hvarandra flera veckor. I denna fäktning förfogade japanska hären öfver ett fältartilleri, som räknade icke mindre än 234 pjäser och 24 fälthaubitser af 12 cm:s kaliber, alltså sammanlagdt 258 pjäser. Mot detta hade ryssarne endast 46 kanoner att ställa upp. Den japanska armén räknade 60,000 man och den ryska högst 20,000. Det är alldeles gifvet, att när det japanska artilleriet, som var 5 gånger så starkt som det ryska, öppnade elden, måste ryssarna bli underlägsna, och den slutliga segern vanns ju därigenom att japanernas högra flygel nära nog kringgick den ryska armén och hotade att rulla upp den och sålunda tvingade den att retirera. De 24 haubitserna, som för öfrigt vägde jag tror bortåt 2,400 kg. stycket, måste man lämna vid öfvergången af floden, då det var omöjligt att få den längre. Och skildringarna från senare delen af kriget visa, att det icke så mycket var vertikalelden, som hade så stor betydelse, och att ryssarna, som hade så pass grofva pjäser som haubitser med öfver 15 cm:s kaliber, med detta artilleri vunno, enligt von Hoffbauer, sin största be-

römmelse genom att skjuta kinesernas byar i brand, och det är ju icke så synnerligen märkvärdigt, ty dessa äro som bekant lätt antändliga.

Jag skall med hänsyn till den långt framskridna tiden inskränka mig till ett par synpunkter. Här har framhållits som ett särskildt tungt vägande skäl, att vi svenskar organisatoriskt äro så väl rustade för att inränga fälthaubitsen i vår armé. Detta framhålles, som om vi skulle vara det enda land, nära nog, som vore i det lyckliga läget att utan vidare få fälthaubitsen precis på det ställe, där den bör finnas, nämligen inom fältartilleriet. I Österrike, där man beslöt sig för införandet af fälthaubitsen i början af århundradet, fastän personalen icke beviljades förrän för 2 eller 3 år sedan, och där med hvarje armékår följa 24 fälthaubitsen, tillhörde dessa först fältartilleriet; men efter de upplysningar, jag hämtat i den tyska litteraturen, har man ändrat detta och låtit dem bilda egna förband, och det skall finnas i spetsen för hvarje haubitsförband en öfverste. Det visar, att man åtminstone icke i detta land varit så nöjd med att låta fälthaubitserna ingå i fältartilleriet. Och hvad angår Tyskland, framhåller den förut citerade artillerikaptenen, att det är alldeles olämpligt och oriktigt att, såsom där, låta fälthaubitserna utgöra en del af fältartilleriet, och han tillstyrker på det varmaste, att man, för att fälthaubitserna må på bästa sätt utnyttjas, bör bilda särskilda fälthaubitsregementen. Erfarenheten i utlandet går alltså i alldeles motsatt riktning mot hvad här framhålles i motiveringen till anslaget. Men detta har kanske icke skrivits med hänsyn till erfarenheten, utan därför att man vill berömma vår organisation och påpeka nödvändigheten af att skaffa denna utökning af fältartilleriet, hvarförutan man icke anser det bli bra.

Det har ju i pressen de senaste dagarna talats ganska mycket till förmån för fälthaubitserna, sedan man sett, att så många af Andra Kammarens ledamöter inom utskottet varit emot förslaget; men de flesta artiklarna ha dock varit ganska intetsägande och ha åtminstone icke kunnat öfvertyga mig att hvad de förfäktat på något sätt varit den riktiga uppfattningen. Det säges i en artikel i Stockholms Dagblad, att fälthaubitserna skola vara tillräckligt rörliga. Men om jag icke misstager mig, komma de med fordon att väga 2,000 kg., medan de tyska pjeserna väga 1,950 kg. och de österrikiska 1,858 kg. Vår haubits skulle alltså bli betydligt tyngre än dessa, och det torde väl icke vara mer än en mening om den saken, att våra vägar äro svårare att trafikera än exempelvis dessa kulturstaters. Haubitsen blir 300 kg. tyngre än fältkanonen, som blott väger 1,700 kg. med fordon, och jag undrar, om icke en skillnad på 300 kg. betyder mycket i vår terräng. Det säges vidare i artikeln, att om haubitserna

*Angående
anskaffande
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

*Angående
anskaffande
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts).

skola kunna fylla sin uppgift, måste de ha ett så stort antal skott som möjligt. Det kan i hvarje fall icke bli så afsevärdt stort, därför att pjeserna äro så tunga, och man säger ju, att pjeser med begränsad ammunitionstillgång icke ha så stor uppgift.

Jag skall tillåta mig att instämma med de talare, som yrkat afslag å Kungl. Maj:ts framställning, och jag gör det därför att jag anser, att det icke är bevisadt, att fälthaubitsen, d. v. s. en haubits på 10.5 cm., är ett godt vapen, utan mera kan betraktas som en storstatslyx. Och jag vill till sist påpeka såsom den viktigaste synpunkten, att Ryssland ännu håller på att experimentera på detta område, och den enda fiende, som vi kunna tala om, som vi ha landgräns med, det är ju Ryssland, och så länge detta land icke skaffat sig fälthaubitser, kunde väl våra militärer vara ense om att icke heller vår armé behöfver göra det. Jag medgifver, att det ur militär synpunkt kan ställa sig annorlunda, om en granne, som vi kunna riskera att få krig med, har detta vapen och vi sakna det, men för närvarande äro ju Sverige och Ryssland i detta afseende jämbördiga.

Slutligen vill jag erinra om att ju vårt försvar redan är så ofantligt dyrt och att 1901 års härordning i ekonomiskt hänseende blifvit lagd åsido, därigenom att vi öfverskridit de beräknade kostnaderna. Vi hafva lofvat våra valmän att icke öka hufvudtiteln, att vi skola spara, och här finnes ett tillfälle att spara. Det är visserligen icke fråga om mera än 880,000 kr. denna gång, men om detta anslag beviljas i dag, kommer det att draga med sig stora utgifter för framtiden, och därmed ge vi våra valmäns uppmaningar en god dag. Jag ber sålunda, herr talman att, med instämmande i reservanternas afslagsyrkande, få yrka afslag på den kungl. propositionen.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Artilleriets uppgift är att stödja infanteriet, hvilket måste genomkämpa striden. Har icke infanteriet stöd af artilleriet, måste följden blifva, att man utsätter sig för stora förluster och riskerar att spilla dess flera människolif. Saken är sålunda redan från den synpunkten sedt ganska behjärtansvärd. Tänker man sig nu, att man endast har flackbanepjeser, d. v. s. sådana, som blott kunna beskjuta mål, hvilka icke äro skyddade, är det icke möjligt att komma åt de mål, som ha någon slags betäckning. De betäckningar, som i vanligaste fall förekomma i fält, äro dels sådana, som åstadkommas genom pansarsköldar, och dels sådana, som förefinnas i terrängen, såsom höjder och stenar, etc., och dels slutligen sådana konstgjorda betäckningar, som man skaffar sig med tillhjälp af spaden etc., det vill säga genom att gräfva ned sig i jorden. Flackbaneelden, den intensiva flackbaneelden, har tvingat de mot hvarandra stridande parterna i krig att söka betäckning. Och man har

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

redan hunnit rätt långt i den färdigheten. Men i samma mån som man vunnit färdighet i det afseendet, i samma mån minskas naturligtvis verkan af flackbaneelden, vare sig den kommer från fältkanoner eller gevär. Man måste sålunda gripa till ett medel, genom hvilket man kan komma åt fienden, då han står bakom dessa betäckningar. Om vi nu tänka oss ett praktiskt fall, tänka oss, att en motståndare har fälthaubitser, under det att vi själva icke ha sådana pjeser, så blir under artilleristriden det egna artilleriet, fastän det står bakom pansarsköldar, jämförelsevis mycket fort utsatt för stora förluster. Ty fienden har ett plus i sina fälthaubitser, förmedelst hvilka han på jämförelsevis kort tid kan åstadkomma stor skada på vårt artilleri, fastän det är skyddadt bakom sina pansarsköldar. Det enda medlet, som då står till förfogande för det egna flackbaneskjutande artilleriet, är, att det kan skjuta igenom motståndarens pansarsköldar. Och det kan icke ske på annat sätt, än att man genomskjuter dessa med så kallad »fullträff», d. v. s. granatkarteschen, som annars framför målet kastar ut småskrot, måste träffa skölden, innan den exploderar, för att slå igenom densamma. Men för att få »fullträff» på vanliga artillerihåll behöfs ett 20-tal skott. Och det är icke sagdt, att en »fullträff» har så särskildt stor verkan. Däremot med 10.5 cm. fälthaubitser, hvilkas granatkartescher innehålla 420 st. skrot, kan man med en 4 à 5 skott åstadkomma sådana förluster i ett pansarskyddadt batteri, att det blir mer eller mindre försatt ur stridbart skick. Vi måste sålunda under angifna förutsättning utgå från det faktum, att vårt artilleri efter en liten tid blir alldeles underlägset det fientliga. Och hvad blir följden däraf? Jo, då saknar vårt infanteri mer eller mindre det stöd, som det ovillkorligen behöfver af sitt artilleri. Följden återigen däraf blir oerhördt stora förluster och troligen också motgångar och nederlag.

Detta är ett exempel. Jag vill nu taga ett annat, och jag tänker därvid på det andra slaget af betäckningar, som man kan skaffa sig därigenom att man gräfver ned sig i jorden. Antag, att det nu gäller till exempel att gå fram och drifva undan en motståndare, som på detta sätt sökt betäckning i terrängen. Jag vill inom parentes framhålla, att skall man verkligen nå ett godt resultat i fält, får man icke tro, att man blott skall stanna på samma plats, vare sig bakom betäckningar eller icke, och afbida hvad komma skall samt låta motståndaren göra alla möjliga slag af evolutioner och anfall. Huru stark en sköld än är, går hugget slutligen genom, om motståndaren får huru länge som helst bearbeta den. Man måste ovillkorligen utgå därifrån, att om man skall vinna seger i striden, är det nödvändigt att tillfoga motståndaren ett afgörande slag. Detta kan icke ske enbart genom beskjutning, det gäller att komma honom in på lifvet och undandrifva honom. Nu har motståndaren skaffat sig betäckning i

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*
(Forts.)

terrängen. Af flackbaneelden hålles han nere i dessa betäckningar. Den är så stark och intensiv, att när man håller på att beskjuta förskansningarna, är det knappt tänkbart, att fienden skall kunna sticka upp hufvudet för att lägga an och skjuta. Men längre kommer man icke. När fienden krupit ned i sina skyttegrafvar, sitter han där skyddad. Artilleriet kan beskjuta dessa grafvar huru länge som helst, och man har exempel på, att en sådan beskjutning fortgått icke blott i dagar utan veckor, och att man därför trott, att det fientliga infanteriet i skyttegrafvarna varit tillintetgjordt. Men det har icke varit fallet, utan då man kommit till det kritiska momentet, då man skall gå fram för att drifva undan fienden ur hans förskansningar, har man stött på en orubbad motståndare, som haft nog kraft att tillfoga de anfallande oerhörda förluster och tillbakslå anfallet. Har man åter i ett sådant läge tillgång på fälthaubitser, då har man möjlighet att genom den krökta bana, som med användande af detta vapen kan åstadkommas, beskjuta och skada det infanteri, som sålunda sitter nedkrupet i sina skyttegrafvar. Och följderna af detta blir naturligtvis också den, att då det egna infanteriet rycker fram, är det en fysiskt och moraliskt skadad motståndare det går till mötes, som ej kan hindra eget infanteri att genomföra sin uppgift.

Vi se sålunda här af, att huru man än vänder saken, kommer det, så länge vi endast ha flackbanepjeser, att inträda lägen, som vi icke kunna behärska. Och har fienden dylika fälthaubitser, så är det alldeles gifvet, att han har en alldeles afgjord trumf öfver oss.

Nu kan man ju säga: Vi ha ju redan fälthaubitser, vi ha 15 cm. haubitser, och dem kunna vi ju gripa till. Ja, det är sant, det ha vi, men dessa haubitser äro så pass tunga, att de icke kunna komma fram i tid. Och jag vill beträffande den saken påpeka, att det i detta fall förhåller sig exempelvis på samma sätt som med afseende å brandredskap. Hvar och en vet, att om man kommer till en eldsvåda i god tid, äfven med svaga medel, kan man åstadkomma mycket större verkan, än i fall man kommer med väldiga ångsprutor, sedan det är för sent. Ungefär på samma sätt förhåller det sig med fälthaubitserna. Om man har detta vapen framme i tid, då artillerierna börja att spela mot hvarandra och innan fienden fått tid att göra sina befästningar tillräckligt starka, har man också stor sannolikhet för att redan från första början kunna vända striden sig till godo. Och granska vi krigshistorien, skola vi finna, att det har ett alldeles ofantligt stort inflytande, huru *början* af en strid förlöper. Det är sålunda icke besynnerligt, att man i Tyskland, Österrike etc. har skaffat sig haubitser, som äro så lätta, att de i fält kunna följa flackbanekanonerna.

Kaliberfrågan, som man grälat så mycket om, hänger på

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

det allra närmaste tillsammans med det sätt, hvarpå man använder haubitserna. Det är med afseende å detta som med så mycket annat, att om saken tages uteslutande från teknisk synpunkt och man således vill ha en mycket stor verkan af detta vapen, kommer man därefter, att vi endast skola ha stora och tunga fälthaubitser för att få projektiler, som slå igenom hvilka betäckningar som helst. Men ser man frågan i dess praktiska sammanhang, ställer sig saken på helt annat sätt. Då blir frågan: I hvilka strider och i hvilka moment af dem behöfver man dessa fälthaubitser? Är det i början af striden, då fienden ännu icke hunnit skaffa sig ordentliga betäckningar, är det fråga om att bekämpa fiendens pansarskyddade batterier, ja, då behöfver man icke så särdeles tunga fälthaubitser, då spelar rörligheten en jämförelsevis större roll.

Det är också rätt intressant att se, huru länder, som förut haft jämförelsevis tunga fälthaubitser, börjat att allt mer och mer maka fram fälthaubitserna i främje linjerna och i sammanhang därmed skärpt fordringarna på rörligheten.

Beträffande hvad den föregående talaren framhöll om Österrike, nämligen att man där satte fälthaubitserna under särskilda regementen, ber jag att få rätta detta påstående så, att man där fördelat de fälthaubitsregementen, som förut funnits, i divisioner, underafdelningar af ett regemente, och skjutit dessa fram från armékårerna d. v. s. de stora förbanden till fördelningarna. Hvarje armékår består af ett par arméfördelningar. Haubitserna hafva nu tilldelats divisionerna, så att en fältdivision haubitser tillsammans med ett regemente flackbanepjaser bildar en s. k. artilleribrigad. Det finnes möjligen ännu några fälthaubitsregementen kvar därstädes, men det är sannolikt, att de snart komma att upphöra, så att fälthaubitsdivisionerna antagligen komma att stå ensamma bredvid fältkanonregementena. Och hvarför har man gjort på detta sätt? Detta kan man icke finna därigenom att man läser en torr afhandling om fälthaubitser, utan man måste naturligtvis se något djupare på de ledande motiven i detta afseende. Sätter man denna fråga i samband med hvad jag nyss nämnde eller att kaliberfrågan bör ses i sammanhang med frågan om användningssättet, får man en förklaring till detta, och enligt min åsikt en fullt tillfredsställande förklaring.

Det har sagts, att fälthaubitser icke äro vidare användbara vid försvaret och att de således ej heller skulle vara till vidare nytta för mindre länder. Jag vågar påstå motsatsen. Redan genom hvad jag förut framhållit tror jag mig hafva visat, att, då det är fråga om artilleristriden med pansarsköldsbeklädda kanoner, spela fälthaubitserna under alla förhållanden en stor roll, ty jag tror icke att vi kunna komma från det, att om vi icke hafva fälthaubitser, så blir vårt artilleri underlägset och infanteriet kommer att lida mycket stora förluster. Men fälthaubitserna hafva äfven

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

en annan stor betydelse i öfrigt, nämligen då det är fråga om de tillfälliga betäckningar, som man skaffar sig genom spaden. Huru går i regeln ett anfall till? Ifall det skall ske öfver ett område, som är beskjutet af artilleri, är artillerielden så stark att man icke kan tänka sig gå fram på det gamla vanliga sättet i långa sammanhängande linjer, huru glesa de än må vara. Man får därför tillgripa ett annat sätt. Man får ordna framryckningen på sådant sätt, att man gifver sig mera tid och går mera metodiskt tillväga. Man förfar på samma sätt, som exempelvis japanerna gjort, nämligen så att man skickar fram en och en i sänder, med andra ord ett så obetydligt mål, att det icke lönar sig för det fientliga artilleriet att skjuta därpå, ty då skulle det förbruka sin ammunition och stå utan sådan vid stridens afgörande moment. De anfallande komma sålunda fram man efter man, den första gräfver ned sig med sin spade och skaffar sig tillräckligt djupt hål i marken, och sedan utvidgar han gropen, så att det kan blifva plats för en man till. Så kommer nästa man fram och så nästa man; alla gräfvä ned sig, och så småningom har man skaffat fram en lång rad af skyttar, som äro skyddade mot flackbaneelden. På detta sätt går man tillväga undan för undan. Hafva vi nu icke tillgång till fälthaubitser, så etablerar den framryckande fienden utan nämnvärda förluster sina eldlinjer i den ena etappen efter den andra, och snart är han inne på de egna förskansningarna. Vi se sålunda, att äfven vid försvaret spela fälthaubitserna en mycket stor roll. Vi må icke tro, att vi, därför att vi tillhöra de små länderna, kunna undvara sådana, ty om vi icke skaffa oss dem, så blir det på bekostnad af människolif, jag betonar det.

Det har sagts här: huru skola vi reda oss, ifall vi få att göra med en motståndare, som har en kraftig fälthaubits, t. ex, 12-cm. haubits. Jag tror, att denna fråga är delvis besvarad redan förut, ty har motståndaren en 12 cm. haubits, så följer häraf, att den måste vara mera svårörlig. Den kan icke komma fram så tidigt som den andra. Den andres styrka ligger däri, att den kan komma fram i tid och sålunda användas i ett sådant läge, då icke kraftigare vapen behövas än 10.5 cm. haubits. Först sedermera kommer 12 cm. haubitsen. Då kan det vara möjligt, att man fått fram sina egna ännu kraftigare 15 cm. haubitsar. Jag vill emellertid framhålla, att i krig är det icke allenast de vapen man har, som afgöra saken, utan jag vågar säga, att det är långt mer tidsmomentet och det sätt, hvarpå vapnen användas, som spela in. Jag tror mig kunna påstå, att detta är en erfarenhet, som all historia visar oss.

Beträffande antalet fälthaubitser i olika länder vill jag framhålla, att man ökat antalet fälthaubitser i samma mån som de faktorer, hvilka jag nu påpekat, tillkommit, nämligen pansarsköldar och färdighet att skaffa sig betäckning i terrängen. I

Österrike har man gått ända därhän, att det finnes hälften så många fälthaubitser som fältkanoner.

Det har äfven talats om, att fälthaubitsen skulle ha föga värde därför att den skulle föranleda så stort ammunitionsslöseri. Men detta beror icke därpå, att icke fälthaubitsen har tillräcklig träffsäkerhet, utan denna faktor får sättas i sammanhang med en annan omständighet, nämligen möjligheten att kunna observera skottet, och i detta afseende har man sedan 1901 gjort stora framsteg. Det är i sådant syfte man skaffat sig ballonger för att kunna göra iakttagelser och äfven organiserat observatörer, som skola se, huru hvarje skott träffar och genom meddelanden till batteriet reglera elden, så att man kan få skotten att träffa där de böra; och i samma mån man fullkomnas i observationsförmåga, minskas också ammunitionsslöseriet.

Beträffande nu den typ, som här är föreslagen, så vill jag säga, att jag icke är tekniker och att jag icke vill gifva mig ut för att vara det, men att jag har de allra kraftigaste loford för densamma från de myndigheter, som haft denna fråga om hand, och hvilka äro fullt öfvertygade om, att denna typ skulle vara för våra förhållanden synnerligen lämplig. Det är också att lägga märke till, att denna typ är åstadkommen inom landet, och man har också möjlighet att kunna fabricera den inom landet. Detta är ju ett talande skäl för, att man nu griper sig an med frågan, isynnerhet som arbetena med fältkanonmaterielen snart äro slut. Därest man icke får mera nytt arbete, blir följden naturligtvis den, att en del arbetare blifva utan arbete. Det är visserligen sant, att tillverkningen af själfva fälthaubitspjäserna skall ske i privata verkstäder, men anskaffandet af fälthaubitser medför mycket arbete för anskaffandet af annat material, såsom ammunitionsvagnar, anspansutrustning och ammunition o. s. v., hvilket utföres i kronans verkstäder, i hvilka sålunda de arbetare kunna fortfarande sysselsättas, som redan nu hafva anställning därstädes.

Jag skall icke uppehålla herrarnas tid längre. Jag vill endast betona, hvad som förut har sagts här. Vi hafva våra kaserner; organisationen är beredd att mottaga haubitsmaterielen, och vi hafva klart för oss, hvilken typ skall användas, såvidt man kunnat komma därhän. För min del är jag därför öfvertygad om, att tidpunkten är inne för oss och att ett uppskof med frågan är, såsom generalstabschefen också framhöll, ägnadt att ingifva viss oro.

Herr Christiernson: Ja, herr talmannen ruskar visserligen på hufvudet åt mig, därför att klockan är så mycket, men jag anser mig dock skyldig att ytterligare säga några ord.

På den frågan, som jag framställde till krigsministern: När har Italien skaffat sig fälthaubitser? har jag icke fått något svar.

Mot det teoretiska resonemang, som krigsministern fört,

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

Forts.

kan man naturligtvis icke ha något att invända, men förhållandet är dock det, att i praktiken kommer fälthaubitsen att ha en mycket begränsad uppgift. Jag fäste mig vid hvad krigsministern sade, att om fältartilleriet har ammunition, kan det fullständigt förhindra ett anfall af fienden. Fältartilleriet har minst en half gång till så mycket ammunition, som fälthaubitserna kunna medföra. Då är frågan, huru dessa senare skola kunna fylla sin uppgift. Von Alten påpekar just, att i det afgörande, det kritiska ögonblicket saknar fälthaubitsen ammunition eller, som han säger, det kommer att lida af blyfattigdom. Då frågar han sig, hvilken verkan det har, att i artillerilinjen står en pjäs, som saknar ammunition, och han kommer till det naturliga resultat, att detta måste utöfva en mycket demoraliserande verkan på den öfriga delen af armén.

Man säger också, att haubitserna äro ganska träffsäkra. Ja, om man vet, hvar målet är. Men det gäller ju, att med fälthaubitserna skjuta delvis mot osynliga mål. De ha därjämte en betydligt lägre utgångshastighet än fältkanonerna, och redan däraf följer, att träffsäkerheten icke kan vara så stor hos fälthaubitserna som hos dessa sistnämnda pjäser med deras stora utgångshastighet.

Jag vill äfven framhålla det, att dessa åtta fälthaubitser, som skola finnas vid hvarje arméfördelning, komma att vid en träffning ha en mycket utsträckt linje mot sig, en linje på minst 2,000 meter, som dessutom kan vara betydligt djup. Detta gör, att fälthaubitserna få förbruka sin ammunition många gånger om, innan de ens kunna räkna några träffar på detta vidsträckta område. Jag vill äfven erinra om, att fälthaubitsen icke endast för ett slags ammunition, utan flere olika slag. Det duger icke att använda t. ex. granater mot lefvande mål, utan man måste allt efter målets beskaffenhet använda olika slags projektiler.

När von Alten säger, att det är så sällan man vet, hvar fälthaubitsernas mål finnes, svarar den tyske artillerigeneralen Hoffbauer: Ja, då får man förbereda haubitselden genom att först skicka fram infanteri och på detta sätt upptäcka de fientliga linjerna och därefter inrikta elden. Därpå invänder von Alten, att, huru hänsynslös en härförare än är och huru litet han får tänka på sitt folk, är dock detta sätt att förbereda haubitselden genom att skicka fram infanteri alldeles rosenrasande.

Det har här äfven talats om, att man skulle göra observationer i ballong. Ja, militärerna tycka nog, att det låter mycket bra detta, att man stiger upp i ballong för att observera terrängen framför sig, och sedan telefonerar ned till batteriet och säger: där och där finnes fienden, skjut på honom. För att kunna upprätthålla en bekväm förbindelse går man icke upp mer än en 5- eller 600 meter, och man kan då öfverblicka en terräng på 3,000 à 3,500 meters vidd, men det första mål, som det fientliga artilleriet då kommer att taga sikte på, blir just ballongen och

den kommer då med all säkerhet att bli nedskjuten. För öfrigt ha vi här i Sverige icke precis några goda erfarenheter i fråga om ballon captif. Om jag icke missminner mig, finnes en ballong ute vid Vaxholm, och den användes icke mer än någon enda gång så där hvart tredje eller fjärde år, då man tar fram den för att syna den och se efter, att den icke är förstörd.

Krigsministern säger, att man infört haubitser i de och de länderna eller ökat deras antal där. Jag vill fråga: Hvar bar man gjort detta? Enligt de källor, som jag haft, är det med undantag af Tyskland och Österrike ingen enda stat i Europa, som på de senaste åren skaffat sig fälthaubitser. Engelsmännen, som ju skulle ha erfarenhet från boerkriget, nöja sig fortfarande med den gamla 12,7 cm. haubitzen, som de hade en sådan tråkig erfarenhet af från Sydafrika. Jag vill framhålla, att i fackskrifter påpekas just, att man t. ex. i Frankrike icke alls har något intresse för, att artilleriet skall beskjuta de fiender, som söka skydd bakom betäckningar af det slag, som här blifvit nämnda; det anser man sakna betydelse. Enligt de uppgifter jag fått, skulle också af den franska 12 cm. haubitzen icke finnas mer än 42 pjäser. Till dess att krigsministern framlagt andra siffror, vidhåller jag mitt påstående, att med undantag af Österrike och Tyskland ingen stat i Europa ännu engagerat sig så i fråga om fälthaubitser. Ja, beträffande eldsläckningsmateriel drog herr krigsministern den liknelsen, om jag icke missförstod honom, att, när det börjar brinna, är det bra att ha en hel del småsprutor till hands i stället för att vänta på den stora sprutan, som måhända kommer för sent. Men äfven kritikerna af fälthaubitzen ha en snarlikt liknelse. De säga, att om en blind skall bevattna en trädgårdsländ, är det icke rätt att gifva honom en stor handkanna, utan han bör ha mindre sådana, och de mena därmed, att fälthaubitzen med afseende å ammunition är den där stora handkannan, som slösar med vattnet, medan återigen fältkanonen är den lilla, som spar på vattnet. Men hvad som i krig är af vikt, det är just, framhålla kritikerna af fälthaubitzen, att man skall spara på ammunition så länge som möjligt. Detta är emellertid icke möjligt att göra med fälthaubitzen, ty då har den, såsom redan är påpekadt, förfelat sin uppgift; det är just genom *ammunitionsslöseri*, som den skall kunna åstadkomma någon effekt. I exercisreglementet för vårt artilleri står bland annat: »Elden mot ett mål fortsättes ej längre än tills åstundad verkan iakttagits eller anses ernådd; ammunitionsslöseri bör på allt sätt motarbetas.» Det händer sällan, att de, som skjuta med haubitser, se, huru skotten verka, utan de skjuta i mörkret, så att säga; de få hoppas och tro, att de träffa rätt. Hvad som är säkert är emellertid, att fälthaubitzen föranleder det allra största ammunitionsslöseri. Men detta är det farligaste krig, ty det har till följd, att när artilleriet

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*
(Forts.)

just skall beskjuta fienden våldsammast står det där utan ammunition.

Jag är fortfarande lika litet som förut öfvertygad om nödvändigheten af att vi, så länge som vår närmaste granne och stormakt Ryssland saknar haubitser, skola skaffa oss sådana. Herr krigsministern kan ju komma igen i denna fråga, om han är kvar, när han kan visa upp, att Ryssland skaffat sig ett dylikt vapen.

Herr Olsson i Fläsbro: Den förste talaren i ordningen, herr Nilson i Örebro, framställde en fråga till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet. Denna fråga var af ungefär följande lydelse: Om vi nu besluta att skaffa oss 10,5 cm. haubitser, men Ryssland t. ex. slutligen stannar vid haubitser med 12 cm. kaliber, är det då icke att befara, att vi snart nog komma att från statsrådsbänken få höra, att våra haubitser i jämförelse med Rysslands äro så underlägsna i skjutförmåga, att anskaffandet af 12 cm. haubitser blir för oss helt enkelt en nödvändighet? På den frågan erhöll nämnde talare icke något svar. Jag anser mig kunna tyda denna tystnad så, att herr statsrådet själf anser en sådan möjlighet icke vara utesluten. Vid sådant förhållande anser jag skäl föreligga att låta denna fråga hvila, till dess att de undersökningar, som nu pågå i nämnda land, ledt till ett positivt resultat.

Jag yrkar således afslag å utskottets hemställan.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman. mina herrar! Jag har kanske icke svarat så tydligt, som jag trodde, att jag gjort. Jag framhöll, att kaliberns storlek hos en haubits stod i mycket nära sammanhang med det sätt, hvarpå man använde densamma. Har man en lättare haubits försöker man att tidigare få den till användning och på så sätt så fullständigt som möjligt begagna sig af dess fördelar. Innan således den situationen inträder, då man får att göra med motståndarens tyngre haubitser, bör man hafva vunnit ett visst öfvertag genom den lättare haubitsen. På samma gång antydde jag, att vi äfven hade en tyngre haubits, med 15 cm. kaliber och att jag tänkte mig möjligheten af, att den skulle kunna hinna fram och upptaga striden mot en motståndare, som har t. ex. 12 cm. haubits. Jag är sålunda af den öfvertygelsen — jag vågar icke säga, att det absolut är så, ty det få herrarna icke begära af mig — att om vi ha 10,5 cm. haubits och använda den på rätt sätt, behöfva vi icke, därför att en eventuell motståndare uppträder med 12 cm. haubits, skaffa oss en dylik pjes med större kaliber. Hvad Ryssland beträffar, så har man där icke stadgat sig, men försök pågå för utrönande af den lämpligaste kalibern. I Tyskland har man 10,5 cm. kaliber, och jag föreställer mig, att man där ganska grundligt tänkt sig in i den möjligheten, att

man skall kunna komma i strid med sin östra granne, men där har man icke hört talas om, att man af sådan anledning vore betänkt på att skaffa sig fälthaubitser med större kaliber.

*Angående
anskaffning
af ny fält-
artilleri-
materiel.*

(Forts.)

Härmed förklarades öfverläggningen afslutad.

Herr talmannen framställde i öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet, och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår statsutskottets hemställan i punkten 27 af utskottets förevarande utlåtande n:o 5 och Kungl. Maj:t framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;³

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Omröstningen utvisade 132 ja mot 78 nej, vid hvilken utgång kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkten 28.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 29 angående nya byggnader för armén.

Uti punkt 27 af denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen dels att utaf det af 1906 års Riksdag till uppförande af kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1910 anvisa ytterligare 2,000,000 kronor, dels att utöfver förut beviljade men ej anvisade 852,000 kronor till uppförande af mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband bevilja ytterligare 59,000 kronor samt af den sammanlagda summan häraf, 911,000 kronor, å extra stat för år 1910 anvisa 545,000 kronor, dels att för uppförande af lokaler för krigshögskolan m. m. likaledes å extra stat för år 1910 anvisa 300,000 kronor.

*Angående
nya byggnader
för armén.*

Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte

a) utaf det af 1906 års Riksdag till uppförande af kasern-etablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för 1910 anvisa ytterligare 1,000,000 kronor; samt

b) utöfver förut beviljade men ej anvisade 852,000 kronor till uppförande af mässbyggnader för underofficerare och manskap vid vissa truppförband bevilja ytterligare 59,000 kronor samt af den sammanlagda summan häraf, 911,000 kronor, å extra stat för år 1910 anvisa 545,000 kronor,

hvarjämte utskottet under ett tredje moment c) anmälde, att utskottet framdeles komme att afgifva yttrande öfver den af Kungl. Maj:t gjorda framställningen om anslag för uppförande af lokaler för krigshögskolan m. m.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan i mom. a) begärdes ordet af

Herr Rydén, som yttrade: Herr talman! Jag inser naturligtvis, att det är både tröstlöst och lönlöst att gent emot ett enhälligt statsutskott framställa ett yrkande uti nu föredragna punkt, men såsom förhållandena äro, och efter den behandling frågan fått inom statsutskottet, har jag alltmer styrkts i den uppfattningen, att det borde sägas någonting angående denna kasernbyggnadsfråga.

Jag skall taga mig friheten att i största korthet rekapitulera historien om detta anslag. Vid 1906 års riksdag beviljades af båda kamrarna, på framställning af Kungl. Maj:t, ett anslag å 21,744,000 kronor för uppförande af 15 nya kaserner. Af detta anslag beviljades vid 1906 års Riksdag för år 1907 4,400,000 kronor; för år 1908 beviljades af 1907 års riksdag samma belopp, och utaf fjolårets Riksdag beviljades för innevarande år 850,000 kronor. I år begär Kungl. Maj:t 2,000,000 kronor, hvilken summa utskottet har nedprutat till 1,000,000 kronor, såsom betänkandet här utvisar.

Vid 1907 års riksdag beslutades, på framställning af Kungl. Maj:t, att tillsätta en kasernbyggnadsnämnd för att handha denna fråga. Under året 1907 inkom en skrifvelse från denna kasernbyggnadsnämnd, i hvilken ställdes i utsikt, att dessa 15 kaserner, som man år 1906 beräknat skola kosta något öfver 21,000,000 kronor, skulle komma att kosta 33,165,000 kronor, d. v. s. 11,421,000 kronor mer, än hvad man år 1906 tänkte sig. Denna ökning, som skett under loppet af ett år och rörde sig om icke mindre än 11½ miljon kronor, måste ju af 1908 års Riksdag befinnas vara så anmärkningsvärd, att Riksdagen på detta måste svara med en utförligt motiverad skrifvelse, som uti ämnet afläts till Kungl. Maj:t. I denna skrifvelse, som återfinnes i utskottets

betänkande på sid. 22 och följande, förekomma några uttalanden, som jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på och bringa i erinran från fjolårets riksdag. Det yttras i denna skrivelse: »Riksdagen har visserligen icke kunnat i detalj granska de uppgjorda ritningarna och kostnadsförslagen, men har i alla händelser med hänsyn särskildt till den i utsikt ställda synnerligen stora kostnadsökningen, hvilken Riksdagen icke kan utan vidare godkänna, ansett sig böra framställa vissa erinringar mot de i statsrådsprotokollet gjorda uttalandena.»

*Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

Strax nedanför skriver Riksdagen vidare: »däremot kan Riksdagen icke obetingadt gilla den af kasernbyggnadsnämnden uttalade meningen, att 'det här ej gällde att bygga på det sätt, som för närvarande vore ekonomiskt fördelaktigast, utan att man borde göra sina beräkningar för längre tid framåt'. Riksdagen vill häremot särskildt framhålla, att äfven själfva byggnadskostnaderna böra i möjligaste mån begränsas, dock att behörig hänsyn tages till de framtida underhållskostnaderna, på samma gång som jämväl, såsom departementschefen yttrat, möjligheten till utvidgning för tillgodoseende af kommande kraf på ökad utrymme ej lämnas ur sikte.»

Jag ber att för kammaren få understryka dessa Riksdagens yttranden. I skrivelsens återstående del framställer sedan Riksdagen en hel rad anmärkningar mot det föreliggande förslaget, hvilka jag dock endast vill här i korthet referera. Riksdagen yttrar sålunda, att »fordringarna på bekvämlighet i många fall ställts alltför höga» och vidare, att »byggnaderna böra så förläggas, att man undviker dyrbara grundläggnings- och terrasseringsarbeten». I denna Riksdagens skrivelse gjordes äfven en hel del uttalanden angående antalet manskapslogement, torkrum och tvättrum, underofficerarnas inkvartering, arrestlokaler o. s. v., och dessa uttalanden voro synnerligen viktiga, det vågar jag säga, icke minst ur ekonomisk synpunkt. Riksdagen framhöll också i sin skrivelse med synnerlig skärpa detta, att den angifna kostnadsökningen å 11,421,000 kronor syntes alltför rundligt tilltagen, och det uttrycktes i skrivelsen säker förväntan om, att betydliga besparingar skulle kunna göras och kostnaden väsentligen nedbringas.

Hur har saken nu utvecklats sedan fjolårets riksdag, sedan Riksdagens skrivelse den 1 juni 1908 afläts till Kungl. Maj:t? Jo, därom lämna i departementschefens anförande några korta rader en antydning, för öfrigt det enda, som Kungl. Maj:t eller rättare krigsministern funnit lämpligt att meddela Riksdagen. Krigsministern lämnar oss det korta beskedet, att »den 7 december 1908» — alltså en månad, innan Riksdagen sammanträdde — »inkom kasernbyggnadsnämnden med fullständigt förslag och ritningar till kasernetablissemang för Lifregementets grenadjärer, och torde frågan om dess fastställande kunna inom kort anmälas

Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

för Eders Kungl. Maj:t. Vidare äro, enligt hvad han inhämtat, dylika förslag uppgjorda och med det snaraste att förvänta beträffande Upplands infanteriregemente och Värmlands regemente.» Det föreligger sålunda, efter det Riksdagen sist var samlad, en af kasernbyggnadsnämnden med anledning af denna Riksdagens skrifvelse föreslagen ny typ af kasernbyggnader, och man föreställer sig ju, att vid utarbetandet af denna typ de af Riksdagen framhållna synpunkterna borde ha blifvit beaktade. Men enligt hvad jag fått mig berättadt har icke inom vederbörande utskottsafdelning eller för utskottet in pleno företetts något som helst, som ger oss begrepp om, hur denna nya kasernbyggnadstyp ser ut eller kommer att se ut. Här föreligger icke ett enda papper, som visar, huru kostnadsberäkningarna äro gjorda, men ryktesvis har förnummits, att det nu är fråga om, att kasernbyggnadsanslaget, som för tre år sedan beräknats till 21 miljoner kronor, kommer att bringas upp till 35 miljoner kronor eller mer, en höjning redan nu, innan man hunnit lägga grunden till de 15 kasernerna, å bortåt 15 miljoner kronor högre än hvad man beräknat från början. Fastän utskottet varit enigt, kan jag icke undertrycka den meningen, att Riksdagen, innan den beviljar ett enda öre ytterligare till kasernbyggnader, bör se ritningarna och kostnadsberäkningarna för den nya kaserntypen, så att man åtminstone i någon mån kan bedöma, om det till slut stoppar med 35 miljoner kronor, eller om kanhända t. o. m. detta belopp väsentligen kommer att öfverstigas. När Kungl. Maj:t icke frivilligt och på eget initiativ framlägger ritningar och kostnadsförslag i denna sak, är, så vidt jag kan finna, den enda utvägen att få dessa papper under Riksdagens pröfning, att Riksdagen icke beviljar det anslag, som Kungl. Maj:t i år begärt. Detta låter sig så mycket hellre göra, som kasernbyggnadsnämnden i sin skrifvelse, hvilken herrarne kunna taga del af på sid. 115 af departementschefens anförande till statsrådsprotokollet, framhållit, att något anslag under 1910 icke är oundgängligen nödvändigt för nu ifrågavarande ändamål.

Om således Riksdagens Andra Kammare i dag och Riksdagen sedan skulle vägra att bevilja vare sig de två miljoner, som Kungl. Maj:t begärt, eller den ena miljon, som statsutskottet föreslagit, innebär detta icke någon som helst risk, enligt hvad kasernbyggnadsnämnden själf uttalat.

Herr talman! Fastän jag klart inser, att jag därmed ingenting vinner, anser jag mig dock böra framställa yrkande om afslag å såväl statsutskottets förevarande hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Herr Persson i Stallerhult: Det är ju onekligt, att utgifterna för dessa kasernbyggnader stegrats år efter år, allt eftersom tidsförhållandena ändrats sedan den tidpunkt, då beräkningarna upp-

gjordes. Men att nu uppskjuta denna fråga på ett helt år och afslå utskottets föreliggande hemställan, det undrar jag verkligen, om det är så alldeles välbetänkt. Det lär väl vara oundkomligt, att man måste bygga kaserner till de återstående 15 truppförband, hvilka ännu icke erhållit sådana. Det är att märka, att man här skall bygga icke i sin helhet för officerare och gelikar, utan hufvudsakligen för landets värnpliktiga ungdom, som skall fullgöra sina värnpliktsöfningar. Det går väl icke an annat, än att man ser till, att dessa värnpliktige då få tak öfver hufvudet. Nu har ju denna byggnadsfråga dragits ut väl länge, det får man säga, men det kan ju icke nu hjälpas; man får väl söka se till, att man icke uppskjuter den längre än hvad som är alldeles nödvändigt. Åtskilliga utgifter ha ju förorsakats däraf, att man måst bona om de byggnader, som skola inhysa de värnpliktige. Dessa på den allra senaste tiden vidtagna förändringar ha skett för att ynglingarna icke skola taga skada under den tid, de fullgöra sin värnplikt. Att nu icke bevilja den summa, som utskottet här ifrågasatt, tror jag således, att man bör akta sig för.

Nu har den senaste talaren sagt, att man borde invänta ritningar o. d., så att man finge se, huru det förhölle sig. Men det är att erinra sig, att ritningar o. d. förelågo i fjol inom den afdelning af statsutskottet, som hade att behandla frågan om dessa kaserner. Dessa ritningar m. m. lära väl för öfrigt ännu vara tillgängliga för den, som vill taga del af dem.

Jag har här i afskrift en tablå öfver hithörande kostnadsförslag. Af den finna vi, att t. ex. för ett truppförbands kaserner beräknades i runda tal år 1906 en och en half miljon; nu har kostnaden därför stigit till 2,164,000 kronor, vill jag minnas. Men man får beträffande denna lägre siffra komma ihåg såsom en omständighet, att då ej medräknats kostnaden för alla de småbyggnader af olika slag, som numera skola finnas för ett fullständigt etablissemang. Afsikten var, att åtskilliga af de byggnader, hvilka nu upptagits i kostnadsberäkningarna, skulle uppföras af det årliga nybyggnads- och underhållsanslaget för byggnader. För dessa byggnader ha i den sista kostnadsberäkningen nybyggnadsanslag upptagits. Det är som sagdt en hel del byggnader, som tillkommit, och de kosta gifvetvis ganska mycket pengar. Enligt de nu gjorda beräkningarna skulle ingenting vidare återstå i fråga om truppförbandens byggnadsbehof. Det finnes alltså här, när man ser frågan i hela dess vidd och har fullständiga ritningar och kostnadsförslag, en förmildrande omständighet vid denna anslagsstegring.

Att kostnaderna blifvit så betydligt högre än först beräknades, beror äfven till stor del också på tidsförhållandena. Först och främst ha arbetslönerna stigit i hög grad, sedan de ursprungliga beräkningarna gjordes, vidare har materialvärdet stigit, och likaså det ena med det andra. Allt detta sammantaget gör, att

*Angående
nya byggnader
för armén.*
(Forts.)

Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

det blir mycket dyrare, än man först tänkte. Därjämte ha fordringarna på bekvämlighet blifvit väl tillgodosedda i det sist uppgjorda förslaget, så att ingenting återstår i det afseendet heller. En sak, som kräft en mycket betydande förhöjning i utgifterna, är den, att Riksdagens Andra Kammare uttalat den önskan, att underofficerarne skulle få två rum och kök i stället för ett rum och kök. Endast för tillgodoseendet af detta kraf i fråga om underofficerarna ha, som sagdt, utgifterna betydligt ökat i jämförelse med hvad man först beräknat, men det är ju icke något ondt i den saken. Vidare ha kasernerna tagits till betydligt större i det sista förslaget än i det föregående. Man har nämligen nu beräknat för hvarje kasern ett ökad utrymme för större antal manskap på hvarje kompani.

Man har sålunda tydlig förklaring på alla utgifterna, och man har tagit till dem så pass rundligt, att man kan hoppas att slippa några efterräkningar. Hade denna syn på tingen förefunnits förr och hade man då kunnat förutse de inträffade prissförhållandena, skulle icke beräkningarna då ha sett ut, som de då gjorde.

Jag har för ett eller halftannat år sedan tillika med rådman Zetterstrand genomgått ritningarna till de nya kasernerna för att efterse, huruvida man icke skulle kunna bringa ned kostnaderna något. Men i stort sedt lät sig ej detta göra.

När nu statsutskottet på detta sätt pröfvat saken samt äfven uttalat den förhoppning och förmodan, att vederbörande, som ha saken om hand, skola göra allt hvad göras kan, för att intet slöseri med pengarna skall äga rum, kan man knappast komma längre. Jag vill ytterligare uttala, att om man skulle ställa så till, att det dröjde ännu längre, innan de värnpliktige ynglingarna finge ordentliga och tillräckligt rymliga kaserner under den öfnings-tid, som förestår dem, vore detta att beklaga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Vid behandlingen af detta ärende inom utskottet ansåg jag, att man borde på något sätt styra och ställa så, att Riksdagen komme i tillfälle att bedöma frågan om kostnaden för dessa kaserner på en sådan tidpunkt, att Riksdagen verkligen hade möjlighet att bedöma den frågan och icke blefve försatt i samma situation, hvori Riksdagen befann sig i fråga om bedömandet af kostnaderna för Boden-fästningen.

Det är ju nämligen ändå så, att de 21,744,000 kronor, som Riksdagen beviljat till kasernbyggnader, hade man, som vi redan år 1908 fingo en erinran om, ökat upp med nära 11,500,000 kronor. Då skref Riksdagen år 1908 och framhöll för Kungl. Maj:t, att den icke kunde godkänna den byggnadstyp, som då låg före och som 1908 delades ut till samtliga kammarens ledamöter.

Detta därför att man då hade åstadkommit en fullständigt ny och annan typ än den som 1901 års byggnadskommission upptagit i den ursprungliga planen. Riksdagen skref och begärde att få dessa byggnadstyper utbytta mot nya, och det är dessa nya byggnadstyper, om hvilka det nu från Kungl. Maj:ts sida säges, att de äro under utarbetande.

*Angående
nya byggnad-
ler för armén.
(Forts.)*

Det kan dock icke förnekas, att vi nu hafva en ny byggnadstyp för kaserner, och voro kostnaderna år 1908 uppe i 33,000,000 kronor, så tycker jag mig hafva funnit af den rättgång, som blifvit en följd af schismen emellan vissa personer inom den nu sittande kasernbyggnadskommittén, att dessa felräkningspengar hafva stigit med ytterligare åtminstone 1 miljon utöfver de 11¹/₂, och vi hafva väl ganska nära anledning antaga, att de för närvarande äro uppe i 13,500,000 kronor. Då förefaller det mig, att det är rimligt att begära, att Riksdagen får möjlighet att bedöma, hvad hela denna fråga slutligen skall kosta.

Jag har tänkt på den saken, att Riksdagen redan ställt till Kungl. Maj:ts förfogande 9,650,000 kronor. Vi kunna icke förhindra Kungl. Maj:t att börja bygga för dessa pengar, ty han har ju fått dem, och det finns väl ingen, som utgår från den uppfattningen, att Kungl. Maj:t skall bygga upp dessa 9,650,000 kronor så hastigt, att vi icke skulle sättas i tillfälle att ingå i vidare pröfning med afseende å återstoden af byggnaderna under nästa års riksdag. Det bör således icke på något sätt försinka möjligheten att bygga kaserner, men det gifves en möjlighet för Riksdagen, att innan man har påbörjat alla dessa kaserner få yttra sig om slutliga kostnaden för hela denna fråga. Detta, tycker jag, är en sådan naturlig sak och dubbelt naturlig, sedan regeringen häromdagen så bestämdt markerat, att Riksdagen icke skall lägga sig i regeringens angelägenheter. Då har Riksdagen också rätt att säga, att regeringen icke skall lägga sig i Riksdagens angelägenheter, utan att Riksdagen skall hafva frihet och rättighet att bestämma anslagsbeloppen. Man får icke genom att binda ett antal miljoner tvinga Riksdagen att bevilja en större summa, än den under andra omständigheter skulle känna sig förpliktad att bevilja.

Jag kan icke se, att man skadar saken genom att begära att få dessa papper på bordet. Jag har ett stöd för detta mitt resonemang, att det kommer att gå till mera än man beräknade år 1908. Då gjorde nämligen Riksdagen anmärkning mot att man på en byggnadsplats som Uppsala hade beräknat ett högre byggnadspris än t. ex. i Umeå. Nu är det mig bekant, att vid den kasern, som skall byggas i Örebro, som t. o. m. anses vara något billigare byggnadsort än Uppsala, har vederbörande kommit upp från 1,800,000 till 2,264,000 kronor. Jag tror, att Riksdagen har rätt att kräfvat, att den får tillfälle att pröfvat denna fråga i hela dess vidd, innan man har fäst hela beloppet af de första

Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

21,744,000 kronor, som äro beviljade och när Kungl. Maj:t har 9,650,000 kronor till sitt förfogande, så lär Kungl. Maj:t hafva rörelsekapital nog för byggnadsaffärerna under år 1910, och detta just med hänsyn till, att jag för min del icke kan finna, att Kungl. Maj:t skall behöfva sätta i gång byggandet af allt för många kaserner utan dela upp arbetet efter en viss plan. Skulle det inträffa, att kasernbyggnadsnämnden satte i gång alla dessa kasernbyggen på en gång, då skulle vi nödgas till landet importera en massa främmande arbetskraft för att kunna få dessa kaserner byggda på viss bestämd tid. När sedan detta forcerade byggande tvärt avslutas, kommer det att hafva sina obehagliga konsekvenser.

För min del tycker jag, att alla skäl tala för, att vi begära af regeringen, att den skall för 1910 års Riksdag lägga fram frågan och låta Riksdagen fastställa det för byggnaderna erforderliga anslagskrafvet. Därmed har man icke satt regeringen ur stånd att påbörja exempelvis några af de kaserner, hvilka den redan anser sig vara på det klara med.

På grund af hvad jag sålunda anfört, känner jag mig icke i någon mån förhindrad att sluta mig till det yrkande, som nyss gjordes af herr Rydén, ehuru jag icke reserverat mig.

Häruti instämde herr *Branting*.

Herr Rydén: Herr talman! Såvidt jag kunde förstå herr Persson i Stallerhult, måste han hafva missuppfattat innehållet i mitt anförande likasom ock den framställning, som Kungl. Maj:t här gjort. Han yttrade, att det var nödvändigt för oss att afsätta pengar i år för att icke byggandet skall behöfvas uppskjutas. Kasernbyggnadsnämnden skrifver själf, såsom jag erinrade om, på sidan 115 i statsrådsprotokollet, att denna summa icke behöfves för år 1910, utan att man kan bygga med redan nu tillgängliga medel.

Jag kan heller icke finna annat än att herr Persson i sitt anförande sysslade med den kasernbyggnadstyp, som förelades 1908 års Riksdag, och icke den nya typ, som strax före denna Riksdags början framlades af kasernbyggnadsnämnden och af hvilken hvarken Riksdagen eller statsutskottet sett en skymt. Det är denna nya typ, om hvilken vi ingenting veta, som jag funnit nödvändigt att Riksdagen får in på bordet för att granska och för att tillse, huruvida de af Riksdagen i dess skrifvelse af år 1908 framhållna önskemål där blifvit tillgodosedda på förståndigt och *billigt* sätt.

Herr talman, jag har så mycket större anledning att till den kraft och verkan det kan hafva vidhålla mitt yrkande, som vi ju hafva otroligt sorgliga erfarenheter, hur det till sist går, ifall Riksdagen låter detta låt-gåsystem, som användts först beträffande Bodenfästningen och sedan beträffande kasernbygg-

naderna, fortfara. Då börjar Kungl. Maj:t, utan att fråga Riksdagen, uppföra dessa femton kaserner, använder 21,000,000 kronor, som äro anslagna, och så kommer Kungl. Maj:t med efterräkning på 15,000,000 kronor eller 20,000,000 kronor eller något annat belopp, som vi för ögonblicket icke kunna fixera. Men säkert blir det en massa miljoner, som kommer att begäras. Och Kungl. Maj:t kommer att förklara, att kasernerna icke kunna blifva färdiga, om ej dessa summor anslås.

*Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

Under sådana förhållanden finner jag nödvändigt att härvidlag häfda Riksdagens rätt och plikt att se till, att sparsamhet iakttages beträffande dessa byggnader, som nu äro planerade och skola sättas i gång.

Herr talman, jag finner sålunda, att krigsministern är bäst betjänad och inför framtidens dom kommer att hafva det angenämast, om dessa papper läggas på bordet, innan det fortgår längre på detta sätt. Jag finner mig föranledd att vidhålla mitt vrkande.

Herr Zetterstrand. Jag beklagar, att jag icke från början åhört de anföranden, som nu hållits i denna fråga och därför har litet svårt att yttra mig rörande de framkomna anmärkningarna. Men det är *en* sak, som gör, att jag i alla fall bör säga några ord.

Herr Rydén begärde, att förslaget skulle läggas fram för Riksdagen, så att den finge tillfälle att taga i öfvervägande den nya typ, som här tillkommit. Om denna vill jag lämna de meddelanden jag kan.

Jämte herr Persson i Stallerhult deltog jag i höstas i granskningen af Örebrokasernen, hvilken var den första, som skulle byggas af nämnden. Vi tillkallades för att säga, om vi ansågo, att några detaljer borde förändras.

Den nya typen afvek icke från den, som förut varit förelagd Riksdagen, så vidt jag minnes, i några andra punkter än dem som Riksdagen förra året godkänt. Den nya typen upptog tre rum och kök för fanjunkare, i stället för två, två rum och kök för sergeanter i stället för ett rum och kök, sex logementsrum i stället för fem per kompani, och jag vill minnas, att äfven detta var i enlighet med Riksdagens uttalade önskan. Vidare voro upptagna toaletterum för hvarje kompani, för att manskapet icke skulle behöfva draga in sina våta kläder, utan i det fallet få det hygieniskt och bra ställt. Jag tror, att äfven detta var öfverensstämmande med Riksdagens uttalande.

Men dessutom var det, så vidt jag minnes rätt, endast en sak af betydighet, som var ändrad, nämligen planen för underofficerarnes bostäder. Riksdagen hade uttalat sin önskan, att en särskild bostad för underofficerarne skulle uppföras, så vidt det kunde ske för tjänstens skull, och att de således icke mera än

Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

nödvändigt vore skulle inlogeras i kasernen. Riksdagen hade sålunda uttalat sig för *en* sådan byggnad, men detta förslag, som var uppgjortt speciellt för Örebrokasernen, upptog två dylika byggnader, för att icke en alltför stor byggnad skulle behöfva uppföras.

Då framställde sig för oss den frågan, om vi kunde tillstyrka den afvikelse från Riksdagens skrifvelse, som sålunda skett, beträffande Örebrokasernen. Det fanns emellertid äfven en ritning, som upptog endast *en* byggnad för underofficerarna. Ritningarna för två byggnader föreföllo oss dock väsentligt bättre och mera praktiska, och skillnaden i pris var icke stor, ehuru det ju *var* en skillnad. Nu vill jag tillägga, att i dessa förslag, som förelagts Riksdagen, var en fix summa utsatt, till hvilken man hade beräknat hvarje kasern. När ritningarna förevisades oss, gick summan något öfver det belopp, Riksdagen satt. Skillnaden mellan dessa summor var dock tämligen liten. Då framställde sig naturligtvis för oss den frågan: Skola vi kunna tillstyrka byggandet af denna kasern i Örebro, då kostnaderna gå något, ehuru obetydligt, öfver den kostnadssumma, som är af Riksdagen fastslagen? Vi undrade då, hvarpå denna skillnad kunde bero. Kunde den bero på någon olika kostnadsberäkning? Ja, i den högt beräknade summan voro kostnaderna något mera rundligt tilltagna. Vi togo äfven på annat håll reda på, om för höga beräkningar kunde föreligga. Vid utredning funno vi, att så ej var förhållandet. Man trodde dock, att man kunde hafva anledning att hoppas, att vid en blifvande entreprenad dessa kostnader skulle bli lägre; någon säkerhet förefanns dock icke. Därför, när vi ansågo, att ritningarna voro synnerligen praktiska, och vidare funno, att kostnadssumman visserligen gick något öfver den af Riksdagen föreslagna, fast högst obetydligt, samt därtill kom att i utsikt ställts för oss, att vid en blifvande entreprenad kostnaderna skulle ställa sig lägre, uttalade vi, att man borde sätta i gång detta bygge vid Örebro, för att det skulle kunna utredas, om icke byggandet kunde ske inom den ram, Riksdagen bestämt. Visar det sig sedan, att denna entreprenadsumma går upp till den något högt beräknade summan och hålles öfver den af Riksdagen antagna maximisumman, måste naturligtvis inträffa, antingen att man måste göra inskränkningar, eller också hemställa till Riksdagen och föreslå en förändring, bestående antingen i tillbakagång i fordringarna eller höjning af anslagssumman. Detta gällde som sagdt kasernbygget i Örebro. Nu hoppas jag, att jag ej lämnat felaktiga uppgifter. Då jag dels var oberedd att upptaga den här saken och dels icke hörde hvad som förut förekommit, så kan det ju hända, att jag möjligen kan bli beslagen med att hafva sagt något, som kan vara oriktigt; men så vidt mitt minne räcker till, förhöll det sig så, som jag nu angifvit.

Herr Rydén: Herr talman, mina herrar! Herr Zetterstrand har talat om den summa, som af Riksdagen anvisats för hvarje kasern. Men det är icke så, att Riksdagen har angifvit någon summa för kasernbyggnaden i Örebro. Jag skall läsa upp några rader af Riksdagens skrifvelse, som visa, hvad Riksdagen sagt i detta fall. Det heter i Riksdagens skrifvelse af den 1 juni 1908: »Hvad beträffar den af departementschefen med hänsyn till de af honom förordade anordningarna och det ökade antalet lokaler approximativt angifna kostnadsökningen för ifrågavarande femton kasernetablissemang, har Riksdagen, som icke vill bestrida, att någon ökning af kostnaderna är nödvändig, dock *velat uttala, att det angifna beloppet, 11,421,000 kronor, synes alltför rundtligt tilltaget.* Såsom ett stöd för denna åsikt får Riksdagen anföra att, såsom framgår af de sakkunniges utlåtande, kasernbyggnadsnämnden beräknat vissa kostnader för ett kasernetablissemang i Uppsala till ett afsevärdt högre belopp än det, hvartill samma kostnader uppgått vid de under år 1907 kontraherade norrländska etablissemangen. Riksdagen hyser den bestämda åsikten, att *genom en sakkunnig arbetsledning och förståndiga anordningar kostnadsökningen kan afsevärdt inskränkas,* och vill Riksdagen särskildt framhålla, att kasernbyggnadsarbetena böra vara fullbordade inom den beräknade tiden, så att åtminstone icke ytterligare administrationskostnader må uppkomma.»

*Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

Detta är hvad Riksdagen skrifvit om denna sak. Det är således icke någon af Riksdagen för hvarje kasern fastställd summa, som här talas om, utan Riksdagen har endast sagt, att en viss förut angifven kostnadssumma är för hög. Nu lämnade rådmann Zetterstrand en upplysning, som icke stått enskilda statsutskottsledamöter till buds. Den uppgiften, att det föreslagna beloppet, som gällde Lifregementets dragoners kasern i Örebro, öfversteg hvad Riksdagen beräknat, måste jag tyda så, att om man bygger femton kaserner af den typen, skola de 33 millionerna öfverstigas.

Jag kan icke, herr talman, finna annat än, att det är nödvändigt för Riksdagen att iakttaga försiktighet. Herrarna skola säkert, sanna mina ord, om Riksdagen ej får in papperen på bordet, få tillfälle att ångra, att dessa papper ej infordrats.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Det är sant, att Riksdagen icke bestämt någon viss summa för hvarje kasern, men de kostnadsförslag, som framlagts för utskottet förlidet år, visa på en summa, som jag vill minnas gick upp till 2,211,000. Riksdagen uttalade då den förhoppningen, att man ej skulle behöfva gå upp till en så hög summa, utan att man skulle i väsentlig mån komma under den. Sedermera har emellertid typen för kasernerna omarbetats i enlighet med Riksdagens önsknings. Herr Zetterstrand redogjorde närmare för de ändringar, som af denna anledning vid-

*Angående
nya byggnader
för armén.*
(Forts.)

tagits; det hade tillkommit ett ökad antal rum för underofficerare och vidare ett sjettem logement per kompani etc. Typen har dessutom blifvit uppgjord för fyra våningar i stället för, såsom förut, tre, just med afsikt, att man skulle komma under den summa, som var för Riksdagen framlagd i förra årets kostnadsberäkning. Emellertid har man för denna nya fyrvåningstyp icke kunnat komma under den siffra, som var beräknad för trevåningstypen, oaktadt man icke allenast i kasernbyggnadsnämnden utan också i fortifikationen försökt sig med utarbetandet af denna senaste typ. Man hade nämligen velat försöka åstadkomma en täflan i detta fall, för att komma till så godt resultat som möjligt. Sedermera har denna typ granskats af åtskilliga personer, general Palmstierna, öfverintendenten, chefen för fortifikationen, rådmän Zetterstrand samt herr Jansson i Djursåtra, och denna granskning gjordes just i afsikt att få ned kostnaderna så mycket som möjligt. Det visade sig emellertid, att kostnadsberäkningen var uppgjord så, att man icke kunde komma under det pris, som förra året uppgafs för Riksdagen. Tvärtom, när man lagt tillsammans och tagit upp allt, som borde tagas med, kom man till en siffra, som jag vill minnas med 20—30,000 kronor öfverstegen den summa, som var angifven i den Riksdagen förra året förelagda kostnadsberäkningen. Under sådana förhållanden ansågo de sakkunnige, som verkställt granskningen, att man borde godkänna typen i fråga, och efter detta yttrande af de sakkunnige har Kungl. Maj:t ansett sig böra fastställa denna typ. Det är nämligen af vikt, att vi icke förhåla tiden längre med kasernbygget; redan förut har ett uppskof på två år ägt rum, och skulle det bli ytterligare uppskof, vållar detta naturligtvis, att de värnpliktige komma att fara, jag vill ej säga illa, men få det obekvämt i flera afseenden, om de ytterligare en längre tid skola kvarligga å mötesplatserna, där allt är mer eller mindre provisoriskt. Det har från första början uppgjorts en byggnadsplan i så måtto — den tillkännagafs här vid förra årets riksdag — att man för hvarje år skulle sätta i gång byggandet af tre kaserner; under förutsättning af att så skedde, skulle hela kasernbygget vara färdigt 1914. Denna plan har man grundat på åtskilliga förhållanden. Det är således af vikt, att denna plan ej störes, ty den är uppgjord efter mycket noggranna beräkningar. Därest Riksdagen skulle vilja besluta att ej alls bevilja något för år 1910, så är det ju sant, att Kungl. Maj:t har penningar för 1910 i alla fall, så att man kan sätta den uppgjorda planen i verket. Men därest ett sådant Riksdagens beslut skulle fattas så, som att man ej finge fullfölja planen vidare, så är det tydligt, att hela sammanhanget trasas sönder. Jag kan för min del ej inse, hvarthän det under sådana förhållanden skulle bära. Jag hade tänkt för min del, att jag under Riksdagens lopp, så fort som vi få in anbud på Örebrokasernen och äfven Karlstadskaser-

nen, som ju också är fastställd, skulle lämna Riksdagen besked om kostnaderna, och då hade Riksdagen en något säkrare grund att utgå från och kunde lättare bedöma frågan. Men jag vill framhålla, att det, enligt min uppfattning, under alla förhållanden är nödvändigt, att den plan, som en gång uppgjorts, får fullföljas.

*Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)*

Herr Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i detta statsutskottsbeslut och jag därmed förklarar min uppfattning vara den, att Riksdagen bör bevilja det belopp, statsutskottet här föreslagit, vill jag för kammaren icke hemlighålla, att min uppfattning egentligen är den, att den summa, som Kungl. Maj:t begärt, egentligen borde ha beviljats. Detta ur en särskild synpunkt, som också framhålles i statsrådsprotokollet, nämligen nödvändigheten af att söka åstadkomma en utjämning af budgeten med hänsyn till de betydande kraf, som ovillkorligen för detta ändamål komma att ställas på Riksdagen under de närmaste åren. Den erfarenhet jag har med afseende på kasernbyggnadsfrågan är också den, att kasernbyggandet ingalunda blifvit billigare därigenom, att detta skjutits allt längre fram i tiden. Man kan ha anledning säga, att ju längre uppförandet af dessa byggnader uppskjutes, desto dyrare bli de för staten. Jag tror således för min del, att vi ej ha någon förhoppning om att få kasernerna billigare, om vi uppskjuta arbetet med dem, hvilket för öfrigt enligt min uppfattning med hänsyn till det värnpliktiga manskapet skulle vara synnerligen beklagligt. Jag ber sålunda att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag förstår ej herr Zetterstrands resonemang, när han, om jag fattade honom rätt, går ut från att, därför att Kungl. Maj:t i fjol talat om för Riksdagen, att nu ha vi hunnit räkna fel på 11 1/2 miljoner, kostnadsfrågan därmed från Riksdagens sida skulle anses vara utagerad. I början af Riksdagens skrifvelse i fjol till Kungl. Maj:t står: »Riksdagen har visserligen icke kunnat i detalj granska de uppgjorda ritningarna och kostnadsförslagen, men har i alla händelser med hänsyn särskildt till den i utsikt ställda synnerligen stora kostnadsökning, hvilken Riksdagen icke kan utan vidare godkänna, ansett sig böra framställa vissa erinringar mot de i statsrådsprotokollet gjorda uttalandena.» Huru detta uttalande kan af någon kammarens ledamot fattas som en Riksdagens fullmakt in blanko till Kungl. Maj:t att ordna anslagsfrågan efter behag, det kan jag ej förstå. Riksdagen säger *ju tydligt*, att den ej *utan vidare kan godkänna kostnaderna*. Sedan Riksdagen sändt denna skrifvelse, har Kungl. Maj:t utsett några personer, visserligen ledamöter af Riksdagen, som s. k. sakkunnige skola bedöma kostnadsfrågan. Om det varit Kungl. Maj:ts mening att med denna delegation fritaga sig från att lägga ärendet fram till Riksdagens

Angående
nya byggnader
för armén.
(Forts.)

ytterligare pröfning, anser jag det icke vara riktigt att på detta sätt ställa Riksdagen utanför möjligheten att bedöma kostnadsfrågan.

Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet sade: »Hur skall det gå, om Riksdagen nu ej anvisar det beviljade beloppet? Det hela trasas sönder.» Ja, det borde herr krigsministern tänkt på förut. När nu krigsministern upplyser, att kostnaden med 20—30.000 kronor (ett betydligt mindre belopp än jag från annat håll hört uppgifvas) öfverskrider hvad man beräknat 1908, skulle man kunna önska, att detta åtminstone kommit in i årets statsverksproposition, och att Riksdagen någon gång kommit i tillfälle att yttra sig om kostnadsfrågan i dess helhet.

Nu blir det så med denna fråga, att, sedan vederbörande fått upp murarna, komma de till Riksdagen och säga: »Var god och skaffa medel till tak också, ty annars regna murarne ner» — precis som när man sade om Boden: »Ja, nu hafva vi sprängt hålen uppe i Boden. Nu vilja vi också ha tak öfver dem; ty annars kan det hända, att ett annat lands riksförsamling kommer och bestämmer, hvem som skall lägga taket på byggnaden.» Jag anser icke, att detta är rätta sättet att handskas med dessa saker, utan man bör väl låta Riksdagen få tillfälle att yttra sig om frågan i dess helhet; och jag tror, att den skrifvelse, som Riksdagen skickade i väg i fjor, var så pass pepprad, att regeringen bort kunna förstå, att Riksdagen ville ha något annat än förhållning från regeringens sida i denna fråga.

Herr Åkerlund: Jag har alltid haft den åsikten, att staten såvidt möjligt bör börja med alla sina stora byggnadsföretag, då den privata byggnadsverksamheten aftager. Så lärer vara förhållandet nu, och så kommer det troligen att förblifva för lång tid framåt. Därför anser jag, tvärtemot hvad öfriga talare framhållit, att det vore lyckligt, om staten kunde lämna tillfälle till arbete åt de tusentals personer i vårt land, som annars blifva utan sådant. Detta aftagande af den enskilda byggnadsverksamheten gör också, förmodar jag, att byggnadspriset kan nedbringas. Det är detta, och ingenting annat, som utgör anledning för mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o) mom. a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 97 ja mot 95 nej; och hade kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. c).

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 11.

Herr *Lindhagen* aflämnade dels en af honom med flere undertecknad motion, n:o 214, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för åtgärder i syfte att åt mindre bemedlade och obemedlade bereda tillfälle att förvärfva egnahems-lägenheter från vissa kronoegendomar, dels ock en af honom med flere underskrifven motion, n:o 215, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af nybyggeslägenheter å vissa delar af Alträsk och Svanå kronoparker samt f. d. Selets stockfångstskog.

Båda dessa motioner blefvo på begäran genast hänvisade till statsutskottet.

Vidare afgaf herr *Persson* i Tällberg en motion, n:o 216, i
Andra Kammarens Prot. 1909. N:o 29.

anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.

Sistnämnda motion remitterades omedelbart till särskilda utskottet n:o 1.

§ 12.

Till bordläggning anmälde:

Sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande, n:o 1, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande bestämmelser rörande utskänkning af brännvin, vin och öl å passagerarefartyg;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående kontroll öfver vården och förvaltningen af donationer och stiftelser; och

n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statens, kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens frigörande från ekonomiskt beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afhjälpande af den osäkerhet och de svårigheter, som vållas af berusade passagerare å statens järnvägar.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 12,24 på natten.

In fidem
Per Cronvall.